

مقاله پژوهشی

اثرات اجتماعی-فرهنگی کوله‌گردی در مناطق روستایی با تأکید بر نگرش جامعه محلی (مطالعه موردی: روستای درک)*

مطهره عباسی^۱، زهرا نادعلی پور^{۲*}

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی توسعه گردشگری، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران.
۲. استادیار دانشکده علوم گردشگری، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۱۰ تاریخ قرارگیری روی سایت: ۱۴۰۰/۰۵/۰۱

چکیده | گردشگری کوله‌گردی نوعی از سبک سفر ماجراجویانه است که در سال‌های اخیر با افزایش چشم‌گیری روبه‌رو بوده و کوله‌گردان گردشگرانی هستند که تنها با یک کوله‌پشتی و کمترین بودجه ممکن سفر می‌کنند. مقصد آن‌ها مناطق کمتر شناخته‌شده و طبیعت است. کوله‌گردان با هدف کشف مقصدهای جدید و ارتباط با جوامع محلی و شناخت آن‌ها سفر می‌کنند و نقش پررنگی در شناسایی و معرفی مقصدهای کمتر شناخته‌شده گردشگری دارند. اگرچه روند انتخاب سبک سفر کوله‌گردی توسط جوانان در ایران صعودی است، اما کمتر پژوهشی را در این زمینه و تأثیرات آن بر صنعت گردشگری و جامعه محلی می‌توان یافت. هدف از مطالعه حاضر، آگاهی از نگرش ساکنین روستا نسبت به پدیده کوله‌گردی و نیز آگاهی از اثرات اجتماعی-فرهنگی آن برای جوامع میزبان روستایی است. بدین منظور، روستای درک واقع در شهرستان چابهار استان سیستان و بلوچستان به‌عنوان مطالعه موردی انتخاب شده است. در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات، از روش مصاحبه و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش تحلیل مضمون بهره گرفته شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که کوله‌گردی و کوله‌گردان به‌طور مستقیم و غیرمستقیم، اثرات مثبت و منفی اجتماعی-فرهنگی قابل توجهی بر روستای درک دارند. جزئیات نتایج و یافته‌ها با تفصیل بیشتری در متن مقاله ارائه شده است.

واژگان کلیدی | کوله‌گرد، گردشگری، نگرش جامعه محلی، اثرات اجتماعی-فرهنگی.

مقدمه | کوله‌گردی به‌عنوان یکی از اشکال سفر که کمتر مورد مطالعه قرار گرفته، پدیده‌ای است که به‌سرعت در حال گسترش است و به‌عنوان سبکی از سفر ارزان و مستقل، اولین انتخاب جوانان به‌منظور گذراندن تعطیلات به‌شمار می‌رود. عواملی که به‌طور سنتی باعث تمایز کوله‌گردی از انواع دیگر گردشگری می‌شود، استفاده از حمل‌ونقل عمومی به‌عنوان وسیله سفر، انتخاب هاستل به‌جای هتل و علاقه به ملاقات

* این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد «مطهره عباسی» با عنوان «کوله‌گردی در مناطق روستایی، با تأکید بر نگرش جامعه محلی و اثرات اقتصادی (مطالعه موردی: روستای درک)» است که به راهنمایی دکتر «زهرا نادعلی پور» در سال ۱۳۹۹ در دانشکده علوم گردشگری دانشگاه علم و فرهنگ به انجام رسیده است.
**نویسنده مسئول: ۰۹۱۲۶۴۴۶۵۹۰، z.nadalipour@usc.ac.ir

و مراوده با مردم بومی و محلی در کنار دیدن مناظر است. در ساده‌ترین تعریف ممکن، کوله‌گردان به‌عنوان گردشگرانی تعریف می‌شوند که با کوله‌پشتی، بودجه‌ای معین و معمولاً برای دوران طولانی‌تر از تعطیلات معمولی سفر می‌کنند. طبق نظر موزائینی (Muzaini, 2006)، تسو و لانگ (Teo & Leong, 2006) و اوانگ و دو کراس (du Cros, 2012) شروع کوله‌گردی در طول تاریخ عمدتاً از اقتصادهای ثروتمندی همچون اروپای غربی، آمریکای شمالی و استرالیا شکل گرفت و سپس در دهه اول قرن بیستم ویکم، کوله‌گردهای آسیایی در آسیای جنوب‌شرقی و کشورهای دیگر مشاهده شدند. گردشگری روستایی در دنیای امروز به‌عنوان یکی از انواع مهم گردشگری، از فعالیت‌های مهم اقتصادی محسوب می‌شود.

امروزه صنعت گردشگری فرصت بسیار مناسبی در اختیار گردشگران قرار می‌دهد تا آگاهی بیشتری نسبت به اهمیت حفظ فرهنگ و چگونگی محافظت از فرهنگ محلی و چشم‌اندازهای طبیعی کسب کنند (قاسمی، ۱۳۸۸). دغدغه اصلی این پژوهش آگاهی از نگرش ساکنین روستای درک نسبت به کوله‌گردی و آگاهی از اثرات اجتماعی-فرهنگی آن بر جامعه روستایی درک است. کوله‌گردان، گردشگران خودسازمان‌یافته‌ای هستند که به تجربه سبک زندگی محلی و تماشای محلی بودن علاقه دارند. آن‌ها اغلب فعالیت‌های تفریحی خود را به طبیعت، فرهنگ و یا ماجراجویی متمرکز می‌کنند. این الگو با تمایل کوله‌گردان به سفر بیشتر به دنبال مسیرهای غیرمعمول از گردشگران دیگر هماهنگی دارد. آن‌ها به‌عنوان افرادی که دارای تجربه‌های متفاوتی از سایر گردشگران هستند، شناخته می‌شوند (Moaz, 2007). همان‌طور که سورنسن (Sorensen, 1999) تأکید کرده است، کوله‌گردی بیشتر یک هویت ساختاری-اجتماعی است تا یک مقوله کاملاً تعریف‌شده. همپتون (Hampton, 1998) اظهار داشته است کوله‌گردان یک عنصر مهم در بازار گردشگری جوانان به‌شمار می‌روند و با توجه به رشد درآمد و آزادی این نوع سبک سفر، احتمالاً این بازار در آینده بیشتر از پیش مورد توجه قرار بگیرد.

روستای درک واقع در استان سیستان و بلوچستان، در فاصله ۱۷۰ کیلومتری غرب چابهار و از توابع شهرستان کنارک است. این روستای شگفت‌انگیز که در سواحل مکران قرار دارد از چهار نمونه ساحل صخره‌ای، ماسه‌ای، مرجانی و شنی در فاصله نزدیک به هم برخوردار است که باعث جذب هرچه بیشتر گردشگران به این روستا شده است. از دلایل اصلی محبوبیت این منطقه می‌توان به این نکته اشاره کرد که روستای درک تنها نقطه ساحلی در ایران و از جمله سواحل معدود در جهان است که در آنجا می‌توان تقابل کویر و دریا را شاهد بود. با توجه به شناسایی و معرفی این روستا توسط کوله‌گردان و افزایش هرچه بیشتر سفر گردشگران به این منطقه و همچنین تبدیل شدن آن به یک مقصد گردشگری روستایی در سال‌های اخیر، این تحقیق به بررسی تأثیرات اجتماعی-فرهنگی این پدیده در روستای موردنظر پرداخته و به‌طور مشخص در پی پاسخگویی به این سؤال است که کوله‌گردی چه اثرات اجتماعی-فرهنگی بر جامعه روستایی درک داشته است؟

مبانی نظری پژوهش

امروزه کوله‌گردی به‌عنوان سبکی از سفر در میان دسته خاصی از گردشگران، به‌طور قابل توجهی در حال افزایش است. این سبک از سفر تأثیرات گسترده‌ای بر روی اقتصاد، فرهنگ و محیطی که کوله‌گردان از آن بازدید می‌کنند می‌گذارد (Scheyvens, 2002; Hampton, 1998). تحقیقات نشان دادند که این تأثیرات ارتباط نزدیکی با خصوصیات کوله‌گرد دارد. تعاریف زیادی برای توصیف یک کوله‌گرد وجود دارد اما همپتون

(Hampton, 1998, 441) معمولاً از آن‌ها به‌عنوان گردشگران مستقل یاد می‌کند. کوله‌گردان به‌عنوان جوانانی تعریف می‌شوند که به‌طور مستقل و با برنامه‌ریزی منعطف سفر می‌کنند. تأکیدشان بر اقامت در مکانی مقرون‌به‌صرفه و ملاقات با سایر مسافران و مردم بومی است. آن‌ها نسبت به سایر گردشگران مدت زمان بیشتری در سفر هستند و به فعالیت‌های غیررسمی و تفریحات دسته‌جمعی علاقه‌مندند و در تلاش برای کشف مکان‌ها، مردمان و فرهنگ‌های جدید به مسیرهای دورتر و غیرمعمول قدم می‌گذارند (Murphy & pearce, 1995). کوله‌گردان از حمل‌ونقل محلی استفاده و تمام وسایل مورد نیاز سفر را با کوله‌پشتی خود حمل می‌کنند. آن‌ها کالا و خدمات را مبادله، از جمعیت دوری و مکان‌های جدیدی را کشف می‌کنند (Hampton, 1998). براساس مطالعه فرهنگ کوله‌گردی نیز، دو ویژگی مهم این سبک از سفر، انعطاف‌پذیری و پویایی و تحرک است (Sorensen, 1999). از سوی دیگر در خصوص گردشگری روستایی، «در شرایطی که فشار زندگی شهری حاکم است، آرامش جزء ویژگی‌های اصلی جوامع روستایی محسوب می‌شود» (Sharpley, 1997) به نقل از باقری، (۱۳۹۵، ۲۶). «در معنای کلاسیک، گردشگری روستایی نوعی از فعالیت‌های گردشگری است که درآمد اضافی برای آن‌هایی که شغل اصلی مانند کشاورزی صنعتی دارند، فراهم می‌کند» همان‌گونه که سابو (Szabo, 2005) در مورد گردشگری روستایی در مجارستان بیان داشته است. بالزنتیس و همکاران (Balezentis, Krisciukaitienea & Garland, 2012) گردشگری روستایی را به معنی استفاده کارآمد و حفاظت از میراث طبیعی و فرهنگی یعنی بناها، مناظر، سنت‌ها و آداب و رسوم می‌دانند (Daugstad, 2008; MacDonald & Jolliffe, 2003; Su, 2006; Cited by Balezentis et al., 2012, 1). رضوانی (۱۳۸۷) بر این باور است که وجه مشخصه گردشگری روستایی استقرار در نواحی روستایی است که با توجه به ظرفیت‌های طبیعی و فرهنگی موجود در روستاها می‌تواند نقش مهمی در ایجاد اشتغال و درآمد برای روستاییان، حفظ میراث طبیعی، تاریخی و فرهنگی و به‌طور کلی تجدید حیات روستاها داشته باشد. «این نوع گردشگری متمرکز بر محورهای اکولوژیکی، مدیریتی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است» (زینلیان، ۱۳۸۶، ۳). «اهمیت گردشگری روستایی و لزوم تحقیق در مورد آن با توجه به نقش‌های مهم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر هیچکس پوشیده نیست» (مشبکی و ملک اخلاق، ۱۳۸۲، ۶۸).

پیرامون اثرات گردشگری بر مقصد، «در اکثر نواحی روستایی به‌دلیل غایب‌بودن اقتصاد کشاورزی و آسیب‌پذیری آن، توجه به سایر فعالیت‌های توسعه‌نظر گردشگری به‌عنوان مکمل این بخش می‌تواند از جنبه‌های مختلف تضمینی در بهبود شرایط زندگی روستاییان باشد» (مهدوی، قدیری معصوم و قهرمانی، ۱۳۸۷، ۴۰). امروزه گردشگری در مناطق روستایی دورافتاده اهمیت ویژه یافته

کاهش داد. پژوهشگران و صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف بر نقش مهم جوامع محلی به‌عنوان جامعه میزبان در موفقیت فعالیت‌های گردشگری در منطقه تأکید می‌ورزند. ایشان معتقدند که در نواحی کمتر توسعه‌یافته از جمله نواحی روستایی، توسعه گردشگری باید در وهله نخست پاسخی برای برآورده‌ساختن نیازهای اقتصادی ساکنان داشته باشد. زیرا فقر و بیکاری دو مشکل عمده این نواحی محسوب می‌شوند که توسعه فعالیت‌های گردشگری باید بتواند در کاهش این مشکلات ثمربخش باشد (غنیان، ۱۳۸۹ به نقل از ایران‌دوست، ۱۳۹۵).

پیشینه پژوهش

در خصوص تحقیقات داخلی، افراخته (۱۳۷۸) در تحقیق خود در مورد توانمندی‌های استان سیستان و بلوچستان، توضیح می‌دهد که گردشگری روستایی سیستم جدیدی برای خلق ثروت در نواحی روستایی با استفاده از برنامه‌های یکپارچه است. وی با بیان توانمندی‌های روستاهای استان سیستان و بلوچستان و تشریح مشکلات پیش روی این صنعت نوپا، راه‌کارها و پیشنهادات را جهت بهبود و توسعه خدمات زیربنایی مورد نیاز در این استان ارائه می‌کند. شریف‌زاده و مرادنژاد (۱۳۸۱) نیز در مقاله خود تحت عنوان «توسعه پایدار و توریسم روستایی» به بررسی جنبه‌های مختلف گردشگری روستایی و ابعاد پایدار آن پرداخته‌اند و بر نقش گردشگری در توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی تأکید می‌کنند. همچنین آن‌ها در این مقاله به نقش گردشگری روستایی در توسعه منابع انسانی، متنوع‌نمودن بخش کشاورزی، توسعه اقتصادی و همچنین ایجاد فرصت‌های جدیدی در ارتباط تنگاتنگ با سایر بخش‌های اقتصادی اشاره کرده و بیان می‌کنند در این رابطه می‌توان با سیاست‌گذاری و سرمایه‌گذاری مطلوب به دستاوردهای مذکور برای گردشگری روستایی در رویه‌ای پایدار نائل آمد. پژوهش رضایی (۱۳۸۲) نیز نشان داد که تأثیر گردشگری بر اقتصاد و توسعه نواحی روستایی استان چهارمحال و بختیاری نه تنها مثبت نبوده، بلکه در مکان‌هایی که به محیط زیست برخورد کرده اثر مخرب هم بر جای گذاشته است. همچنین عدم برنامه‌ریزی مناسب، نبود امکانات و تأسیسات و موانع و مشکلات دیگر نیز مشاهده شد. مقصودی و لشکرآرا (۱۳۸۳) در مقاله خود تحت عنوان «توریسم و توسعه روستا» توریسم روستایی را جزئی از صنعت عظیم گردشگری قلمداد کرده و بیان می‌کنند گردشگری روستایی قادر است نقش پررنگی در توانمندسازی مردم محلی و توسعه منابع انسانی و ایجاد فرصت‌های شغلی ایفا کند. آن‌ها همچنین بیان می‌کنند نباید از اثرات منفی غافل شد. به گفته آن‌ها اثرات اقتصادی گردشگری روستایی اغلب نصیب کارآفرینان و جوامع شهری می‌شود و میزان برگشت سرمایه به جوامع روستایی کم است. مهدوی و همکاران (۱۳۸۷) نیز در تحقیق خود که با هدف شناخت اثرات اقتصادی-اجتماعی و زیست‌محیطی

و وسیله‌ای برای رفاه جوامع محلی تلقی می‌شود (قادری، ۱۳۸۳ به نقل از سقایی، جوانبخت قهفرخی و مافی، ۱۳۹۱). با فرض اینکه گردشگری روستایی در مقایسه با بازار کلی گردشگری جزئی باشد، نقش آن در توسعه نواحی روستایی بسیار پررنگ است. بنابراین اثرات چندجانبه بالقوه‌ای در نواحی روستایی که کل شیوه زندگی روستایی به‌عنوان یک جاذبه اصلی در نظر گرفته می‌شود، بر جای می‌گذارد (رضوانی، ۱۳۸۷). با توجه به رشد گردشگری در جهان، موفقیت مقصد گردشگری بدون داشتن بازار منحصر به فرد دوام نمی‌آورد. بسیاری از مناطق گردشگری در سرتاسر جهان رشد گردشگری را یک راه‌حل بالقوه برای کاهش استخراج صنایع و به‌دنبال آن از بین رفتن فرصت‌های اقتصادی و کاهش جمعیت می‌دانند (Petrzelka, Krannich, Brehm & Trentelman, 2005). با متنوع ساختن اقتصاد روستایی و توانمندسازی مردم محلی می‌توان فرصت‌های شغلی متعددی را در سکونت‌گاه‌های روستایی به‌وجود آورد و ثروت و جمعیت را از کانون تمرکز و ثقل صنعتی به سوی روستاها جذب نمود» (دیبايي، ۱۳۷۱، ۴۴). گردشگری روستایی راه‌حلی اساسی برای احیا و بازسازی نواحی روستایی محروم و کوهستانی از طریق درآمدهای اضافی در فرایند تنوع‌سازی است. گردشگری در مناطق روستایی همیشه مزایای مورد انتظار را برای مردم محلی به ارمغان نمی‌آورد. انگیزه برای مشارکت در گردشگری یک عامل حیاتی برای ادغام موفقیت‌آمیز جامعه محلی و فعالیت‌های گردشگری است.

در خصوص اثرات کوله‌گردی، گیبسون و سلواراجه (Gibbons & Selvarajah, 1994) و هایگ (Haigh, 1995) در تحقیقات خود نشان دادند که کوله‌گردی می‌تواند دستیابی به اهداف در توسعه اقتصادی و غیراقتصادی محلی را از چند طریق تسهیل کند. جامعه محلی یک ناحیه شامل افراد بومی همان منطقه است که در واقع میزبانان غیررسمی گردشگران به‌شمار می‌روند. میزبانان رسمی شامل صاحبان و مؤسسات اقامتگاه‌ها می‌شود که خدمات گردشگری را به گردشگران ارائه می‌دهند (هاشمی و خسروی، ۱۳۹۴). اردکانی (۱۳۸۲) بر این باور است که گردشگران در مدت اقامت در مقاصد گردشگری با جوامع محلی ارتباط برقرار می‌کنند و نتیجه این روابط دوطرفه، در کیفیت زندگی، نظام ارزشی، تقسیم کار، روابط خانوادگی، گرایش‌ها، الگوهای رفتاری و آداب و سنن جامعه میزبان تغییرات منفی و مثبتی را اعمال می‌کند. پدیده فرهنگ‌پذیری و تقلید از خصوصیات و شیوه زندگی بازدیدکنندگان عارضه‌ای است که از تماس میان گردشگران و مردم محلی پدید می‌آید. گردشگری می‌تواند تسهیل‌کننده این مسئله باشد یا بالعکس، به جوامع کمک کند که با بهتر شناساندن خویش و افتخار به فرهنگ بومی خود؛ دوباره هویت فرهنگی‌شان را تقویت کنند. باید نسبت به چگونگی برداشت و ادراکات جامعه محلی نسبت به اثرات گردشگری آگاهی یافت تا بتوان از بروز معضلات اجتماعی متعاقب جلوگیری نمود و یا تا حد امکان این معضلات را

با گردشگری برای تقویت صنایع دستی و هنری در روستا یکی دیگر از معایب اقتصادی گردشگری در توسعه روستاست. عاشری و حیدری ثانی (۱۳۹۱) نیز طی تحقیقی جهت شناخت اثرات اقتصادی- اجتماعی گردشگری در روستای خوشاکو ارومیه، به نتایج ناامیدکننده‌ای در زمینه ایجاد اشتغال برای ساکنان روستا رسیده و اظهار کرده‌اند که شکل کنونی گردشگری و فقدان برنامه‌ریزی مناسب هرچند تا حدودی موجب توانمندسازی اجتماعی شده، اما نتوانسته موجب توانمندسازی اقتصادی روستا شود. در مقابل فتاحی دارنی و همکاران (فتاحی دارنی، عمرانی و نعمتی، ۱۳۹۱) در مطالعه خود به بررسی جاذبه‌ها و ظرفیت‌های گردشگری و مردم‌شناسی در توسعه پایدار پرداختند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که با ورود گردشگر و بازدیدکننده به هر منطقه‌ای، بالطبع توسعه عوامل متنوع فرهنگی نیز به آن منطقه وارد می‌شود که ایجاد تسهیلات جدید، احداث زیرساخت‌های فرهنگی در روستا، ارج نهادن به آداب و سنت‌های محلی منطقه از جمله آثار آن است. قدیری معصوم و همکاران (قدیری معصوم، مطیعی لنگرودی و مهرپویا، ۱۳۹۲) نیز در تحقیقی که در دهستان بیرون‌بشم بخش کلاردشت در زمینه تبیین اثرات کاربردی گردشگری بر نواحی روستایی انجام داده‌اند، توسعه گردشگری را عامل وقوع تغییرات مثبت و منفی متفاوت در بُعد کالبدی روستاهای مورد مطالعه برشمردند. سلیمانی هارونی و همکاران (سلیمانی هارونی، خسروی‌پور، برادران و غنیان، ۱۳۸۹) به دنبال بررسی نگرش ساکنان مناطق گردشگری روستایی نسبت به پیامدهای گردشگری روستایی بیان می‌کنند که نتایج حاصل از محاسبه رگرسیون چندمتغیره به روش گام‌به‌گام نشان می‌دهد که دو متغیر درک اثرات زیست‌محیطی و درک اثرات اقتصادی ساکنان، دارای بیشترین ارتباط با نگرش ساکنان از توسعه گردشگری روستایی بوده است. زیاری و همکاران (زیاری، بشارتی و شعبانی کوچصفهانی، ۱۳۹۷) در پژوهش خود به بررسی محور فومن- ماسوله پرداختند و با هدف شناسایی اثرات و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی ناشی از توسعه گردشگری به این مهم دست یافتند که اکثر ساکنان بومی دیدگاه بسیار صمیمی نسبت به گردشگران دارند و تمایلشان به ورود بیشتر گردشگران منطقه است و آن را عامل توسعه، رونق اقتصادی و افزایش اشتغال منطقه می‌دانند. مؤمنی‌راد (۱۳۹۴) در پژوهش خود با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر افزایش سفرهای کوله‌پشتی به ایران» به این نتیجه رسید که کوله‌گردی در حال حاضر می‌تواند بهترین روش جذب مسافر برای کشورهای جهان سوم باشد و بیان کرد با توجه به موقعیت خوب و ثبات سیاسی و امنیت ایران در بین کشورهای منطقه و برخورداری از جاذبه‌های چندبُعدی می‌توان برند مقصد ارزان، آسان و امن را برای آینده صنعت گردشگری ایران ترسیم کرد.

از سوی دیگر در بین مطالعات خارجی، ماتیسون و وال (Mathieson & Wall, 1982) معتقدند که گردشگری معمولاً اثرات منفی اقتصادی بر جامعه میزبان می‌گذارد. مانند افزایش قیمت

گردشگری در روستاهای دره کن صورت گرفت بیان می‌دارند که گردشگری در زمینه اقتصادی نه تنها اثرات محدودی مثل اشتغال‌زایی و درآمدزایی اندک داشته است، بلکه موجب بالا رفتن قیمت‌ها و سوداگری زمین شده است. اما در زمینه اجتماعی اثرات مثبت بیشتری نظیر افزایش سواد بهداشت فردی و عمومی، افزایش تعامل با نواحی هم‌جوار و کاهش مهاجرت داشته است. در زمینه زیست‌محیطی نیز ورود گردشگران به نابودی گونه‌های گیاهی و جانوری، افزایش آلودگی و تخریب محیط زیست منجر شده است. در همین راستا پژوهش خانی و همکاران (خانی، قاسمی و سمه جانی و قنبری‌نسب، ۱۳۸۸) نیز نشان داد گردشگری نه تنها باعث اشتغال‌زایی و بهبود درآمد نشده، بلکه باعث افزایش مهاجرت روستاییان و آلودگی و لطمه به محیط زیست از طرف گردشگران شده است. تحقیق بدری و همکاران (بدری، مطیعی لنگرودی، سلمانی و علیقلی‌زاده فیروزجایی، ۱۳۸۸) که به دنبال شناخت و تحلیل اثرات گردشگری در نواحی روستایی نظری انجام شد نیز نشان داد که گرچه گردشگری پیامدهای مثبتی همچون اشتغال‌زایی به‌ویژه ایجاد اشتغال برای جوانان و افزایش درآمد ساکنان و ضریب تکاثری در نواحی روستایی حوزه ایجاد کرده است، اما اثرات و پیامدهای منفی اقتصادی از قبیل افزایش هزینه‌های زندگی، افزایش قیمت کالا و خدمات، بالا رفتن قیمت زمین در فصل گردشگری و وابستگی بیش از حد اقتصاد روستا به گردشگری را نیز به دنبال داشته است. از سوی دیگر غفاری و ترکی هرچگانی (۱۳۸۸) به منظور پاسخگویی به این سؤال که گردشگری روستایی چه نقشی در توسعه اجتماعی- اقتصادی نقاط روستایی دارد، تحقیقی را در مناطق روستایی بخش سامان استان چهارمحال بختیاری انجام داده‌اند و به این نتیجه رسیدند که میان افزایش شمار گردشگران، رونق گردشگری و بهبود شاخص‌های اجتماعی- اقتصادی رابطه معنادار وجود دارد. بهرامی (۱۳۸۹) نیز در مقاله‌ای با عنوان «بررسی قابلیت‌ها و تنگناهای توسعه گردشگری روستایی در استان کردستان» با بررسی پتانسیل‌ها و محدودیت‌های توسعه گردشگری روستایی در استان کردستان، به این مهم دست یافت که گردشگری روستایی موجب توسعه جوامع محلی روستایی در استان کردستان و خودکفایی و تقویت اقتصاد منطقه، رونق صنایع دستی، افزایش کیفیت زندگی و حل معضل بیکاری شده است. پژوهش جمعه‌پور و احمدی (۱۳۹۰) نیز نشان داد که روستاییان از ورود گردشگران و گردشگری در منطقه خشنود هستند. آن‌ها ضمن بیان این نکته که گردشگری سبب گسترش فرهنگ شهری و فاصله گرفتن از فرهنگ روستایی شده است معتقدند از طرف دیگر این صنعت باعث تعامل و ارتباط روستاییان با گردشگران، مشارکت در کارهای جمعی و عام‌المنفعه و حفظ بیشتر محیط زیست از طرف روستاییان شده است. در بُعد اقتصادی نیز، فصلی بودن اشتغال و درآمد حاصل از گردشگری و کم‌رنگ شدن اقتصاد محلی را از معایب گردشگری در توسعه اقتصادی می‌دانند. فقدان فعالیت‌های مرتبط

توسط تسارتاس (Tsartas, 1999) است که آثار منفی گردشگری نظیر افزایش قیمت زمین و هزینه زندگی، فصلی بودن مشاغل گردشگری، در اختیار گرفتن مشاغل با درآمد بالا توسط افراد غیر محلی و سودرسانی توسعه گردشگری به نفع صاحبان زمین را مورد بررسی قرار می‌دهد (به نقل از زیاری و همکاران، ۱۳۹۷). نانکو و رامکیسون (Nunkoo & Ramkissoon, 2007) در تحقیقی با عنوان «ادراک ساکنین از اثرات اجتماعی-فرهنگی گردشگری» به این نتیجه رسیدند که اکثریت جامعه میزبان نسبت به توسعه گردشگری عقاید مثبت داشتند و از آن حمایت می‌کنند. با این حال درباره اثرات گردشگری در ایجاد تصویری از منطقه نگران بودند. شیونز (Scheyvens, 2002) در مطالعه خود تحت عنوان کوله‌گردی و کشورهای جهان سوم دیدگاه متفاوتی ارائه داده و نتایج به این شرح است: با توجه به افزایش اهمیت بازار گردشگران کوله‌گرد و تأثیر آن بر جوامع جهان سوم، محیط و اقتصاد و آشنایی بیشتر مردم محلی با این نوع گردشگری به دلیل وجود فرصت‌های مطلوب و بهره‌مندی جامعه محلی از فواید اقتصادی آن، تحقیقات بیشتری در این حوزه ضروری است. ویسر و بارکر (Visser & Barker, 2003) نیز در پژوهش خود با عنوان «کوله‌گردی در آفریقای جنوبی و نقش آن در اقتصاد گردشگری ناموزون» و با هدف ارائه برخی از نگرش‌ها در مورد توسعه و عملکرد کوله‌گردی در آفریقای جنوبی به این مهم دست یافتند که کوله‌گردان توانایی بالقوه‌ای برای کمک به توسعه گردشگری دارند و می‌توانند سهم بسزایی در دستیابی به اهداف مندرج در برنامه‌های صنعت گردشگری آفریقای جنوبی داشته باشند. روهانن (Ruhanen, 2010) نیز در مقاله خود با عنوان «کار در طول سفر، فرصت‌های توسعه گردشگری برای مناطق روستایی» به مطالعه بخشی از بازار کوله‌گردی در منطقه بوردکین استرالیا پرداخت و با اشاره به این نکته که کوله‌گردان برای مدت زمان قابل توجهی در مناطق روستایی اقامت دارند، بیان کرد این مناطق فرصت‌های بالقوه‌ای برای ورود به این بازار دارند؛ به‌ویژه که در بسیاری از مناطق، کوله‌گردها بیش از نیمی از بازدیدکنندگان را تشکیل می‌دهند. بیرد و همکاران (Byrd, Bosley & Dronberger, 2009) در مطالعه خود به مقایسه نگرش ذینفعان مختلف نسبت به پیامدهای گردشگری در مناطق روستایی شمال غربی کالیفرنیا پرداختند. نتایج آزمون واریانس یک‌طرفه نشان داد که نگرش پاسخگویان مختلف از ساکنان قبلی محلی، کارآفرینان و گردشگران در خصوص پیامدهای توسعه گردشگری است. از سوی دیگر، سودانا و همکارانش (Sudana, Darma Putra, Sunarta & Acwin Dwijendra, 2020) نیز اثرات کوله‌گردان را در نواحی گردشگری اوبود (Ubud) در اندونزی مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها دریافتند که کوله‌گردانی که مایل به اقامت در اقامتگاه‌های ارزان قیمت هستند بیشتر دوست‌دار محیط زیست هستند، زیرا آب داغ، تهویه هوا و حمام کمتری نسبت به سایر گردشگران استفاده می‌کنند. بالتاسی و کروینگن

کالا و خدمات، افزایش کاذب قیمت زمین، افزایش هزینه زندگی، برگشت کم سرمایه، فصلی بودن فرصت‌های شغلی، جابه‌جایی اشتغال افراد بومی و منسوخ شدن برخی فعالیت‌های مرسوم مانند کشاورزی و ماهیگیری در نواحی روستایی. ویور و لاتون (Weaver & Lawton, 2001) نیز به همین نتایج دست یافتند. پیزام (۱۹۷۸) نیز در مطالعات خود به نتایج مشابه دست یافته است (نیاری، ۱۳۹۳). در مقابل ویور (۱۹۸۶) در گزارش خود به این نتیجه رسیده است که گردشگری روستایی نه تنها می‌تواند سبب افزایش فرصت اشتغال، بالابردن درآمد بالقوه، استحکام پایه‌های اقتصاد بومی و منبع مالیات برای مدیریت روستایی باشد، بلکه می‌تواند فرصت‌های فرهنگی را برای ساکنان محلی افزایش دهد (Cited in Ahmed & Jahan, 2013, 165). موضوع مطالعه لیو و وار (Liu & Var, 1986) سنجش نگرش ساکنین نسبت به اثرات گردشگری در هاوایی است که نشان می‌دهد ساکنین محلی نسبت به فواید اقتصادی و فرهنگی بالقوه گردشگری کاملاً موافق هستند ولی در مورد اینکه مسائل محیطی به گردشگری نسبت داده شود تردید داشتند. آنها همچنین دریافتند که برای ساکنین حفاظت از محیط مهم‌تر از مزایای اقتصادی گردشگری بوده و به کاهش استانداردهای زندگی برای کسب این اهداف تمایل ندارند. مطالعه‌ای که به وسیله آلن و همکاران (Allen, Long, Perdue & Keiselbach, 1988) در بیست اجتماع روستایی کلرادو که با سطوح متفاوتی از مراحل توسعه گردشگری روبه‌رو بودند انجام شد، آن‌ها هفت بُعد از زندگی جامعه را خدمات عمومی، اقتصاد، محیط زیست، خدمات پزشکی، مشارکت شهروندان، آموزش رسمی و خدمات تفریحی در نظر گرفتند و دریافتند که مشارکت شهروندان، خدمات عمومی و محیط از حساسیت بیشتری نسبت به توسعه گردشگری برخوردارند. پردو و همکاران (Perdue, Long & Allen, 1987, 427) در تحقیقی تحت عنوان «ادراکات و نگرش‌های گردشگری ساکنان روستاها» این فرضیه را در نظر گرفتند که با توجه به هزینه‌های ناشی از فرصت استفاده گردشگر از مناطق تفریحی در فضای باز محلی، شرکت‌کنندگان در تفریح در فضای باز، هنگامی که با غیر شرکت‌کنندگان مقایسه می‌شوند، «تأثیرات منفی بیشتری از گردشگری درک می‌کنند و در نتیجه، نگرش چندان مطلوبی نسبت به توسعه بیشتر گردشگری ندارند، در حالی که نگرش مطلوب‌تری نسبت به مناسب بودن مالیات‌های ویژه گردشگری دارند». آن‌ها دریافتند که از نظر ادراکات و نگرش گردشگری، بین شرکت‌کنندگان در تفریح در فضای باز و غیر شرکت‌کنندگان تفاوت معناداری وجود ندارد. وودز (Woods, 1992). بورک (Bourke, 1995)، بار (Burr, 1995)، و براس (Brass, 1996) در تحقیقات خود به این مهم دست یافتند که راهبرد گردشگری روستایی باید با اهداف محلی همسو و مطابق با منش، آداب و رسوم و فرهنگ آن منطقه باشد و به قوانین و مقررات بومی پایبند باشد (به نقل از آزادی، ۱۳۹۱). بررسی دیگر در دو جزیره یونان

پاسخ‌ها با ادامه مصاحبه با افراد جدید بود. در ادامه جداول ۱-۳ اطلاعات جمعیت‌شناختی افراد مصاحبه‌شونده را نشان می‌دهد.

یافته‌های پژوهش

با توجه به اهداف و سؤالات پژوهش و با رمزگشایی‌ها و نتایج حاصل از تحلیل و مرور پاسخ‌ها، ذیل متغیر اصلی پژوهش که آثار اجتماعی- فرهنگی کوله‌گردی در منطقه مورد نظر بود، مقوله‌هایی شناسایی و دسته‌بندی شد. تأثیر کوله‌گردی بر ابعاد اجتماعی- فرهنگی روستای درک مورد بررسی قرار گرفت. در ادامه به تفسیر نظرات ساکنین روستا، جامعه کوله‌گردان و همچنین کارشناسان و فعالان در حوزه گردشگری پرداخته می‌شود.

• ساکنین

از نقطه نظر تأثیر کوله‌گردان در ایجاد شلوغی و سروصدا در روستا، ۱۰۰ درصد روستاییان بیان داشتند حضور کوله‌گردان در روستا سبب شلوغی و سروصدا نشده است. یکی از ساکنین توضیح می‌دهد: «سر و صدایی ندارند. تو خود روستا اقامت ندارند. تو طبیعت چادر می‌زن کنار دریا (س ۴)».

از لحاظ تأثیر کوله‌گردان در طبیعت و محیط زیست روستا ۸۳ درصد روستاییان توضیح می‌دهند که کوله‌گردان تأثیری بر طبیعت و محیط زیست روستا ندارند. برای مثال: «تأثیری نداشتن. همیشه سعی می‌کنند که رعایت کنن تمیزی رو هرجایی که هستن (س ۵)».

ساکن جوان‌تر روستا اما نظر متفاوتی دارد. وی این‌طور توضیح می‌دهد: «بعضیاشون زباله میریزن. اینجا کارگر شهرداری وجود نداره مجبوریم خودمون زباله‌ها رو جمع کنیم (س ۳)».

از ساکنان روستا در مورد بهداشت کوله‌گردان در محل اقامتشان پرسیده شد. ۸۳ درصد روستاییان بر این باورند که کوله‌گردان بهداشت را در محیط روستا و محل اقامت خود رعایت می‌کنند. به‌عنوان مثال: «بله حواسشون به بهداشت محیط اطرافشان هست. رعایت می‌کنن. زباله‌هاشون رو جمع می‌کنن. ما هیچ آسیبی از یک کوله‌گرد ندیدیم (س ۱). بله اهمیت میدن. حتی میپرسن که سطل آشغال کجاست. زباله نمیریزن (س ۲)».

از ساکنین روستا پرسیده شد آیا حضور کوله‌گردان سبب به‌خاطر افتادن امنیت روستا شده است یا نه. ۱۰۰ درصد جدول ۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی مربوط به ساکنین روستا. مأخذ: نگارندگان.

سن	جنسیت	کد	شغل	مدت اقامت در روستا	تحصیلات
۱س	مرد	۲۳	زیر دیپلم	۳۳	صیاد
۲س	زن	۲۷	کارشناسی	۵	معلم
۳س	مرد	۲۲	فوق دیپلم	۲۲	صیاد
۴س	مرد	۴۶	زیر دیپلم	۴۶	صیاد
۵س	زن	۲۵	زیر دیپلم	۳۵	خانه‌دار

(Baltaci & Cervigen, 2020) ادراکات ساکنین دائمی نسبت به اثرات صاحبان خارجی خانه‌های دوم را بر روی جنبه‌های اقتصادی و فرهنگی زندگی شهر، مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که ساکنین بر این باورند اگرچه مالکان خارجی هزینه‌های اقتصادی را افزایش می‌دهند، اما می‌توانند منافع اقتصادی نیز برای آن‌ها داشته باشند. با مطالعه تحقیقات داخلی و خارجی در خصوص گردشگری و تأثیرات آن بر جوامع محلی می‌توان دریافت که کمتر پژوهشی در داخل کشور به مطالعه سبک سفر کوله‌گردی و رفتار کوله‌گردان پرداخته است. حال با توجه به اینکه کوله‌گردی روزبه‌روز در حال افزایش است و همچنین با توجه به این نکته که کوله‌گردان نسبت به سایر گردشگران مقاصد دورتر و بکرتری را برای سفر انتخاب می‌کنند و به کشف مکان‌های جدید و ارتباط با مردم محلی علاقه‌مند هستند و به‌طور مستقیم با آن‌ها در ارتباطند، می‌توان به این نتیجه رسید که آن‌ها بر اقتصاد و فرهنگ جامعه میزبان تأثیرگذارند. لذا مطالعه رفتار آن‌ها و مطالعه نگرش جامعه محلی نسبت به کوله‌گردی امری ضروری به نظر می‌رسد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر پژوهشی کیفی با استفاده از ابزار مصاحبه است که از تحلیل تم برای تفسیر متن مصاحبه‌ها و استخراج نتایج بهره گرفته است. اطلاعات مورد نیاز با دو روش مطالعه کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری شده است. در بخش مطالعات کتابخانه‌ای، مقالات، کتب، پایان‌نامه‌ها و مکتوبات علمی فارسی و لاتین مرتبط با موضوع پژوهش، مرور و مورد مطالعه قرار گرفته است. در بخش مطالعات میدانی نیز، از روش مصاحبه استفاده شده است. در این پژوهش از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است. به این مفهوم که با توجه به سؤالات و اهداف پژوهش، سؤالات مصاحبه از قبل تعیین شده و تماماً یکسان هستند؛ اما افراد جهت پاسخ‌دادن به سؤالات آزادی عمل در پاسخ‌گویی داشتند.

جامعه آماری پژوهش حاضر متشکل از موارد زیر است:

۱. کوله‌گردهایی است که به روستای درک واقع در شهر چابهار استان سیستان و بلوچستان سفر کرده‌اند؛
۲. جامعه میزبان روستای درک که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم با کوله‌گردها در تماس بوده‌اند؛
۳. خبرگان و کارشناسان فعال در حوزه گردشگری.

روش نمونه‌گیری پژوهش حاضر، با توجه به همه‌گیری ویروس کرونا در بازه زمانی انجام پژوهش، ترکیبی از روش‌های در دسترس و گلوله برفی (Snowball sampling) بوده است. بدین ترتیب، تعداد ۶ نفر از خبرگان، ۱۷ نفر از کوله‌گردان و ۵ نفر از روستاییان، نمونه‌های آماری تحقیق را تشکیل می‌دهند. ملاک این تعداد نمونه، رسیدن به اشباع و یا به عبارتی تکراری شدن و همگرایی در

جدول ۲. اطلاعات جمعیت‌شناختی مربوط به خبرگان. مأخذ: نگارندگان.

کد	جنسیت	سابقه فعالیت (سال)	محل کار	تخصص	عنوان شغل	تحصیلات
۱خ	مرد	۵	شبکه بهداشت و درمان چابهار	گردشگری - بهداشت	بازرس غذا و دارو و راهنمای محلی شهر چابهار	کارشناسی ارشد
۲خ	زن	۷	شرکت خصوصی	گردشگری	تورلیدر	کارشناسی ارشد
۳خ	مرد	۸	شرکت خصوصی و قراردادی	گردشگری - کارگردانی عکاسی	تورلیدر- عکاس مستند ساز	کارشناسی
۴خ	مرد	۱۳	شرکت خصوصی	گردشگری - حقوق	کارشناس حقوقی - تورلیدر	کارشناسی
۵خ	مرد	۶	سازمان همیاری و دهیاری کشور نهاد گردشگری	مدیریت	دهیار روستای درک	کارشناسی ارشد
۶خ	زن	۱۴	شرکت خصوصی	گردشگری	مدیر تور گردشگری	کارشناسی ارشد

جدول ۳. اطلاعات جمعیت‌شناختی مربوط به کوله‌گردان. مأخذ: نگارندگان.

کد	جنسیت	سن	تحصیلات	زمینه فعالیت	سابقه فعالیت (سال)	دفعات بازدید از روستای درک
۱ک	زن	۲۶	کارشناسی ارشد	کوله‌گرد	۲	۲
۲ک	زن	۳۹	کارشناسی	کوله‌گرد و تورلیدر	۱۰	۳
۳ک	مرد	۲۶	کارشناسی	کوله‌گرد	۴	۳
۴ک	زن	۳۳	کارشناسی ارشد	کوله‌گرد	۶	۱
۵ک	مرد	۲۴	کارشناسی	کوله‌گرد	۶	۳
۶ک	مرد	۳۵	فوق دیپلم	کوله‌گرد	۳	۱
۷ک	مرد	۲۷	کارشناسی ارشد	کوله‌گرد	۲	۱
۸ک	زن	۳۴	کارشناسی ارشد	کوله‌گرد و تورلیدر	۷	۵
۹ک	مرد	۲۷	کارشناسی ارشد	کوله‌گرد	۳	۲
۱۰ک	زن	۱۹	دیپلم	کوله‌گرد	۲	۱
۱۱ک	زن	۴۱	دیپلم	کوله‌گرد	۶	۳
۱۲ک	مرد	۳۲	کارشناسی ارشد	کوله‌گرد	۱۲	۱
۱۳ک	زن	۲۸	کارشناسی	کوله‌گرد	۴	۲
۱۴ک	مرد	۳۷	کارشناسی	کوله‌گرد و تورلیدر	۴	۳
۱۵ک	مرد	۲۳	کارشناسی	کوله‌گرد	۳	۱
۱۶ک	زن	۳۵	کارشناسی ارشد	کوله‌گرد	۵	۲
۱۷ک	زن	۳۶	کارشناسی	کوله‌گرد	۴	۲

موضوع مورد بحث دیگر تأثیر کوله‌گردان بر جوانان روستا و الگو برداری روستانشینان از کوله‌گردان است. در این راستا ۸۰ درصد ساکنین روستا بیان کردند کوله‌گردان هم تأثیرات مثبت و هم تأثیرات منفی روی جوانان و ساکنین روستا دارند. از تأثیرات مثبت به انگیزه بیشتر برای صحبت کردن به زبان فارسی، درس خواندن بیشتر و انگیزه برای سفر می‌توان اشاره کرد. تأثیرات منفی نیز شامل تقاضای دخانیات توسط کوله‌گردان از برخی از جوانان روستاست. برای مثال یکی از ساکنین روستا که خود جوانی ۲۳ ساله است توضیح می‌دهد: «تأثیر زیادی نداشتن.

پاسخ‌دهنده‌ها و ساکنین روستا بر این باور هستند که با ورود کوله‌گردان به روستا امنیت روستا به هیچ عنوان به خطر نیفتاده است: «نه اصلاً (س ۲). اصلاً (س ۵)». از نقطه نظر میزان ارتباط‌گیری کوله‌گردان با جامعه محلی، ۱۰۰ درصد ساکنان این روستا بیان کردند کوله‌گردان ارتباط خیلی خوبی با جامعه محلی برقرار می‌کنند. به عنوان مثال یکی از ساکنان روستا این‌طور توضیح می‌دهد: ۴۰ درصد نسبت به گردشگران دیگه خیلی بیشتر ارتباط برقرار می‌کنن و حرف می‌زنن (س ۱)».

باورند حضور کوله‌گرد نمی‌تواند «احیا»ی فرهنگ سنتی را سبب شود. آنها دلیل این امر را فرهنگ اصیل و محکم بلوچ می‌دانند که همچنان مانند گذشته پابرجاست: «نه اینجا فرهنگ خودش رو داره. سال‌های خیلی زیادیه و بهش پایبندن. نمی‌تونن تأثیر گذار باشن (س ۱).»

۶۰ درصد ساکنین اما بر این باورند شاید بتوان به کمک کوله‌گردان سبب «حفظ» فرهنگ سنتی شد: «فرهنگ اینجا از بین نمیره که به‌وسیله کوله‌گرد یا غیر کوله‌گرد بخواد زنده بشه. اما شاید باعث بشه که روستایی‌ها بدونن که فرهنگ و آداب و رسومشون برای بعضی‌ها قشنگه. بعضی‌ها دوستش دارن پس بخوان که در موردش حرف بزنی و خوشحال بشن و این باعث بشه که همین‌طور بمونه (س ۵).»

از نقطه‌نظر تأثیر کوله‌گردی بر کاهش مهاجرت روستاییان به شهر و یا مهاجرت معکوس، ۱۰۰ درصد روستاییان از بی‌تأثیر بودن نقش کوله‌گردان در مهاجرت سخن گفتند. آن‌ها به متغیرهایی نظیر پایین بودن نرخ بیکاری در روستا و دور بودن روستا از مرکزیت اشاره کردند: «نه تأثیری نداشتن. البته مهاجرت از اول هم خیلی کم بود. اینجا همه به صیادی مشغولن و بیکار نیستن. خیلی کم پیش میاد مهاجرت صورت بگیره به خاطر کار. درک هم از چابهار و از روستاهای دیگه فاصله داره. مهاجرت معکوس هم قبل از اینکه اینجا به مقصد گردشگری تبدیل بشه وجود نداشته و الان هم نیست. چون روستاهای ساحلی مجاور هم به صیادی مشغولن و از اینجا دورن (س ۴). نه من این‌طور فکر نمی‌کنم. مهاجرت خیلی کم بوده. قبلاً هم کسی مهاجرت نمی‌کرد به اینجا. به خاطر اینکه اینجا همه آشنا هستند غریب نمیداد اینجا ساکن شه. مثل روستاهای دیگه (س ۲).»

• کوله‌گردان

در رابطه با چگونگی مدیریت زباله‌های تولیدی در طول اقامت کوله‌گردان در روستا، تمامی آن‌ها توضیح دادند زباله‌های خود را جمع‌آوری و آن‌ها را به یکی از سطل زباله‌های روستا یا خارج از روستا انتقال می‌دهند: «وقتی کمپ زده بودیم زباله‌ها رو توی یک یا دو تا پلاستیک جمع کردیم، بطری‌ها رو فشرده کردیم و با خودمون برگردونیم به سطل آشغال بزرگی که نصب شده تو ساحل کنار آلاچیق‌ها. توی اقامتگاه هم سعی کردیم هیچ‌وقت زباله‌ای رو رها نکنم. به مسافرها هم همیشه گوشزد کردم (ک ۱۴). ما پوست میوه‌ها رو چال کردیم. چون می‌دونستیم به طبیعت برمی‌گرده. زباله‌های اطراف کمپ رو هم جمع کردیم و با زباله‌های خودمون همه رو گذاشتیم توی سطل زباله‌ای که دهیاری لب ساحل گذاشته بود (ک ۱۶).»

یکی از کوله‌گردان اما نظر قابل توجهی را ارائه داد: «جمع کردیم تو کیسه و با خودمون بردیمش تا اولین سطل زباله‌ای که دیدیم. ولی متأسفانه روستا کثیف بود. به‌خصوص قسمتی که گردشگرها بیشتر آنجا حضور داشتند. از طرفی من خودم دیدم یک راننده

تأثیری که من توی خودم و جوونای دیگه دیدم این بود که اهل سفر شدیم. بیشتر انگیزه پیدا کردیم برای سفر رفتن و فارسی صحبت کردن. بیشتر با مسافرا حرف می‌زنیم. انگیزه درس خوندن بیشتر شده. باعث شده که خیرین بیشتر به اینجا توجه کنند. مدرسه رنگ‌آمیزی بشه. آبسردکن و لوازم مدرسه خریداری بشه. تأثیرات منفی هم آره داشتن. مثل اینکه چندبار پرسیدن میشه از اینجا دخانیات خرید؟ به نظر من مصرف دخانیات بیشتر شده توی روستا بین جوونا. تأثیر کوله‌گردهاست که این‌ها رو تقاضا می‌کنند از جوان‌ها (س ۳).»

و یا: «هم تأثیر خوب داشتن هم تأثیر بد. خوب مثل اینکه به نظر من انگیزه درس خوندن تو جوان‌ها بیشتر شده. دوست دارن سفر برن و میرن. تأثیر بد هم مثل سیگار کشیدن که فکر کنم از کوله‌گردها یاد گرفتن (س ۳).»

از نظر اهمیت دادن کوله‌گردان به هنجارها و ارزش‌های اجتماعی روستائیشان، ۸۰ درصد روستاییان بیان کردند کوله‌گردان به هنجارها و ارزش‌های اجتماعی آن‌ها احترام می‌گذارند. به‌عنوان مثال: «بله اهمیت میدن. دخترها تو روستا حجابشون رو رعایت می‌کنند. پسرها هم همین‌طور. خارج از روستا و کنار دریا راحت هستن ولی داخل روستا رعایت می‌کنند. البته یک مورد داشتیم که خانم‌های روستا از حجاب کوله‌گردها گله‌مند بودند (س ۱).» از لحاظ تأثیر کوله‌گردان بر ارزش‌های اجتماعی (لهجه، مد و...) و ارزش‌های مذهبی (پوشش و...) ۱۰۰ درصد ساکنین بر این باور هستند که کوله‌گردان تأثیری بر ارزش‌های اجتماعی و مذهبی ندارند. برای مثال: «تأثیری نداشتن. چون به ارزش‌ها احترام میدارن تا حدی که بتونن پوشش رو رعایت می‌کنن. از طرف دیگه بلوچستان و بلوچ‌ها پوشش مخصوص به خودشون رو دارن و این پوشش توی هر شرایطی هست. نه فقط کوله‌گرد فکر کنم هیچ‌کس به این راحتی نمی‌تونه روی پوشش یا لهجه و زبانشان تأثیر بذاره (س ۴). تأثیری ندارن. به خاطر اینکه اینجا زبان بلوچی مخصوص به خودش و لباس‌های محلی خودش رو داره و به این راحتی تغییر پیدا نمی‌کنه. اون هم تحت تأثیر یک کوله‌گرد که خیلی این لباس و این زبان رو دوست داره (س ۵).»

برخورد کوله‌گردان در مواجهه با آداب و رسوم محلی و فرهنگ سنتی روستاییان مورد ارزیابی قرار گرفت. ۱۰۰ درصد روستاییان از علاقه کوله‌گردان به فرهنگ و آداب و رسوم سخن گفتند. به‌عنوان مثال یکی از ساکنان روستا توضیح داد: «دوست دارن که لباس بلوچی رو امتحان کنند. شال بلوچی میندازن. خانم‌ها هم همین‌طور. به لباس‌های محلی علاقه دارن. به موسیقی بلوچی خیلی علاقه‌مندند. پیش اومده که تو عروسی‌ها مون اومدن که آداب و رسوم را ببینن. خیلی علاقه دارن به دیدن و شرکت کردن در آداب و رسوم (س ۳).»

تأثیر حضور کوله‌گردان بر احیا و حفظ فرهنگ سنتی نیز مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. ۸۰ درصد ساکنان این روستا بر این

کرد. تأثیر اجتماعی بدی رو اونجا میذاره هنجارشکنی. - چه تأثیری؟ یک این که دید اون‌ها نسبت به گردشگری بد می‌شه. دوم اینکه من فکر می‌کنم ممکنه احساس کمبود کنن توی زندگیشون و زندگی کردن توی اون محیط براشون سخت بشه. و این باعث میشه که شاید خانۀ آبا و اجدادی خودشون رو ترک کنن و بخوان مهاجرت کنن. قطعاً نباید کاری کنیم که فرهنگ اونجا رو به زوال بره یا اینکه مردم اونجا بخوان خلاف فرهنگ خودشون رفتار کنن. فکر می‌کنم این اتفاق نباید بیفته. نباید کاری کنن اصالت از دست بره (ک ۱۶).

در رابطه با تفاوت سبک و مقدار پوشش کوله‌گردان در روستا و شهر محل زندگی‌شان، می‌توان به این نتیجه رسید که جنسیت، آب‌وهوا و شرایط سبک سفر کوله‌گردی می‌توانند به‌عنوان متغیر دخیل باشند. هر دو گروه کوله‌گردان مرد و زن بیان کردند تفاوت در سبک پوشش قابل مشاهده است اما در مقدار آن تغییر محسوسی صورت نمی‌گیرد.

در کوله‌گردان با جنسیت مرد تفاوتی در مقدار پوشش دیده نمی‌شود: «می‌تونم بگم خیلی زیاد. البته منظورم اینه که لباس‌های خودشون رو پوشیدم. لباس بلوچی و خیلی هم استقبال کردن. اما در مورد لباس‌های خودم پیش اومده که پوششم نسبت به پوشش شهر محل زندگیم متفاوت باشه. می‌تونم بگم ۵۰ درصد. البته بیشتر توی سبکش نه مقدارش. فکر نمی‌کنم برای آقایون توی مقدار هیچ‌وقت تفاوتی ایجاد شه. تفاوت در سبک هم به‌خاطر اینکه اولویت توی سفر با راحت بودن. با توجه به کوله بزرگی که پشت خودمون حمل می‌کنیم و کفش مناسبی که باید ببوشیم می‌تونم بگم اون لباس‌ها در نظر گرفته شده فقط برای سفر (ک ۵). خیلی کم متفاوته خیلی کم. تفاوت‌ها فقط کوله و کلاه و عینک که خب باید باشن. از لحاظ پوشش و سبک نه خیلی متفاوت نیست. من شلوارک هم نمی‌پوشم. با خودم می‌گم شاید دید خوبی یا حس خوبی نسبت بهش نداشته باشن. خب این برمی‌گرده به بحث فرهنگ میزبان که سعی بر اینه ظاهر کاملاً موجه باشه. تو طبیعت ممکنه متفاوت باشه پوشش آره. ولی توی روستا نه (ک ۱۵).

در کوله‌گردان با جنسیت زن، تفاوت مقدار پوشش بسیار کم است و بیشتر آنها به تفاوت در سبک اشاره می‌کنند: «برای من به‌شخصه خیلی تفاوتی ایجاد نمی‌شه توی مقدار پوششم. مثل روزای عادی. حتی اگه به نظر مردم اون منطقه پوششم بد باشه اما من پوشش عادی خودم رو دارم. البته هیچ‌وقت ازشون همچین چیزی نشنیدم. توی طبیعت و دور از روستا خیلی راحت‌ترم. توی سبک پوشش ولی کمی تغییر ایجاد می‌شه. ممکنه کفشم تبدیل به کفش کوه یا صندل بشه. ممکنه حتی شلوار ترکینگ ببوشم اما تغییر اونقدرها زیاد نیست (ک ۱۱). به‌واسطه اینکه گرم‌تر هست اونجا لباس‌های گشادتر و راحت‌تر و آزادتری پوشیدم. توی شهر خودم لباس‌ها هم جذب‌تره. سبکش

مینی‌بوس که محلی بود، خودش زباله‌ها رو از تو پلاستیک خالی کرد روی زمین. البته من هم تذکر دادم و خود بومی‌ها هم قبول هم داشتند که بعضی از روستانشینان یا بومی‌های سیستان و بلوچستان هم اصلاً رعایت نمی‌کنند. کثیف‌بودن طبیعت درک صرفاً تقصیر گردشگرها نیست. البته این صرف درک نیست. بارها من جاهای دیگر هم دیدم (ک ۲).

مبحث بعد اقدامات کوله‌گردان در جهت حفظ طبیعت روستاست. آنها راه‌کارهای متفاوتی را برای این منظور بیان کردند. اقداماتی نظیر جمع‌کردن زباله‌های اطراف محل کمپ، اطمینان حاصل‌کردن از خاموش‌شدن آتش، روشن‌کردن آتش در محلی که قبلاً آتش برپا شده بود، کثیف‌کردن آب دریا و شکستن شاخه‌ها و اقداماتی از این قبیل: «همین‌که زباله‌ها را جمع می‌کنم خودش قدم اول به طبیعت روستاست. به تمیزی دریا اهمیت می‌دم و سعی می‌کنم طبیعت مکانی که توش کمپ کردم مثل لحظه ورودم باشه یا حتی بهتر از لحظه ورود چون بالاخره پیش اومده که زباله‌های دیگران را هم جمع کردیم (ک ۳). مثلاً برای مسواک‌زدن این کار رو کردم که توی دریا نریختم آب دهنم رو. برای قضای حاجت کردن سعی می‌کنم در حد امکان از آب و از دریا دور باشم و تو مسیر رفت‌وآمد آدم‌ها نباشه. نمی‌خوام چهره طبیعت خراب بشه. زباله‌ها رو هم که گفتم جمع کردیم. ته سیگارها رو هم همین‌طور. سعی می‌کنم بافت گیاهی آسیبی بهش نرسه. آتیش نزدیک درخت نباشه. وقتی خاموش می‌شه آب بریزم روش یا سنگ بذارم روش (ک ۹). آب دریا رو با مواد شیمیایی مثل خمیر دندان یا مایع شستشو آلوده نمی‌کنم. برای روشن‌کردن آتش دنبال چوب خشک می‌گردم و مهمتر از همه اینکه زباله نمی‌ریزم (ک ۱۷).

موضوع بعد به این بحث می‌پردازد که اگر هنجارهای روستانشینان بر خلاف رفتار و سلیقه کوله‌گردان باشد، کوله‌گردان چه واکنشی نشان می‌دهند. ۱۰۰ درصد کوله‌گردان بیان کردند که به هنجارهای روستانشینان احترام می‌گذارند. برخی نیز به وجود تفاوت فرهنگی در جوامع مختلف اشاره کردند: «سعی می‌کنم خودم رو سازگار کنم. اگر پذیرش داره جامعه که در مورد تفاوت‌ها صحبت بشه صحبت می‌کنیم، برای تبادل اطلاعات. وگرنه این کار رو نمی‌کنم. من شاید بتونم یه بذری بکارم توی ذهن طرفم که به موضوعات از زاویه دیگه هم نگاه کنه. ولی در صورتی که شرایطش باشه نه اینکه هنجارشکنی کنم. هر سری که به اونجا سفر کردم موردی نداشتم که بخوام برخورد کنم با طرف مقابل (ک ۹). کار خاصی نمی‌کنم. خوب همان‌طور که ممکنه هنجارهای من بر خلاف رفتار و سلیقه اون‌ها باشه، هنجارهای اون‌ها هم ممکنه برخلاف رفتار من باشه. هیچ‌کس قرار نیست کار خاصی انجام بده. فرهنگ‌ها متفاوت (ک ۱۱).

یکی از کوله‌گردان نیز به تأثیر منفی هنجارشکنی در روستا اشاره می‌کند. وی بیان می‌کند: «واکنش نشون نمی‌دم. باید احترام گذاشته بشه. نباید خلاف هنجار اون‌ها توی محل زندگیشون رفتار

هم تغییر می‌کنه به خاطر اینکه شرایط زندگی تغییر می‌کنه توی مدت سفر (ک ۱۶).»

کوله‌گرد دیگر نظر خود را این‌طور بیان می‌کند: «قطعاً حین سفر پوشش متفاوت. خوب توی درک و بلوچستان اعتقادات خاص خودشان را دارند مثل هر جای دیگه ایران. دوست ندارم که با ورود به اونجا به چیز تازه رو نشونشون بدم. پوشش متفاوت هست اما سعی می‌کنم هنگام ورود به روستا و جایی که خانواده هست در حد امکان پوشش عادی خودم رو داشته باشم. اگر هم قراره لباس کمی بازتر بپوشم که با عرف اون‌ها سازگار نیست قطعاً زمانیه که کمپ کردم و از روستا فاصله گرفتم و کسی از روستایی‌ها قرار نیست من رو ببینه (ک ۳).»

در سؤال بعد از کوله‌گردان پرسیده شد که آیا به فرهنگ سنتی و آداب و رسوم محلی روستاییان علاقه‌مند هستند یا نه. سپس از آن‌ها خواسته شد دلیل خود را بیان کنند. ۹۴ درصد آن‌ها بیان کردند به شناخت فرهنگ و آداب و رسوم روستائینان علاقه‌مندند. اما ۴۱ درصد از این آمار اظهار داشتند تنها به یادگیری و دانستن فرهنگ و تاریخچه آن علاقه‌مندند نه به رسم و رسومات و فرهنگ بومی منطقه: «می‌تونم بگم به شناختشون علاقه دارم چون شناخت فرهنگشون یکی از راه‌های شناخت خود جامعه است. آداب و رسومشون نشون‌دهنده تاریخشونه. خیلی زیاد علاقه‌مندم که بدونم ریشه آداب و رسوم از کجا میاد. اما خب واقعاً علاقه‌ای به فرهنگشون ندارم. نه (ک ۱). آره. خیلی. بحث همون دیدن و یاد گرفتن. همیشه دوست داشتم راجع به فرهنگ‌های مختلف بدونم و خب در مورد درک و بلوچ و بلوچستان هم صدق می‌کنه (ک ۶). دوست داشتم و دارم بدونم به هر جا که سفر می‌کنم فرهنگشون چه مدلیه، هدف کشف کردنه. به بعضی از فرهنگ و آداب و رسومشون علاقه دارم به بعضی‌ها نه. مثلاً فرهنگ ازدواج در سنین پایین رو قبول نداشتم. ولی لباس محلی و نوع پوشششون و تنوع رنگ لباس‌ها و مهمان‌نوازششون رو با اینکه به نظرم منطقه محروم محسوب می‌شه، این‌ها رو دوست داشتم (ک ۱۲).»

یکی از کوله‌گردها که به شناخت فرهنگ روستائینان علاقه‌ای ندارد دلیل خود را این‌طور بیان کرد: «علاقه ندارم. با فرهنگشون مشکل دارم مخصوصاً شرایط زندگی دخترها و آداب و رسومشون در مورد زندگی اون‌ها و ازدواجشون. و این باعث شد مشتاق به دوستن و پرسیدن نباشم (ک ۲).»

از نقطه‌نظر مقدار ارتباط‌گیری کوله‌گردان با جامعه محلی روستا، ۷۶ درصد آن‌ها بیان کردند ارتباط خیلی خوبی با جامعه روستایی برقرار کردند: «می‌تونم بگم زیاد. شاید تعداد کمی بودند ولی ارتباط خیلی خوبی بود. حتی شماره هم رد و بدل کردیم. (ک ۷). ارتباط خیلی خوب بوده. من همیشه سعی کردم ارتباط برقرار کنم. اما با کمتر خانمی می‌شه تو روستا برخورد داشت. ولی با پسرهای روستا ارتباط خیلی خوبی داشتیم و هنوز هم در ارتباطیم. (ک ۱۳). در حدی که بدونم خودشون هم مشتاق هستند به اینکه

ارتباط برقرار کنن. البته هیچ‌وقت هیچ موضع‌گیری در برابر ارتباط برقرار کردن از طرف روستاییان ندیدم و ارتباطی که داشتم همیشه خوب بوده و همون قدر که تو وجود خودم اشتیاق حرف‌زدن و ارتباط برقرار کردن باهاشون رو داشتم احساس می‌کردم این اشتیاق توی وجود اون‌ها هم بوده. (ک ۱۴).»

از کوله‌گردان در مورد کیفیت رابطه آنها با جوانان روستا سؤال پرسیده شد. سپس از آن‌ها خواسته شد ارزیابی خود را در مورد میزان تأثیرپذیری جوانان روستا از کوله‌گردان بیان کنند. ۹۴ درصد آنها اظهار داشتند رابطه خیلی خوبی با جوانان روستا برقرار کردند: «می‌تونم بگم رابطه خوبی داشتیم. قطعاً تأثیر می‌گیرند. به نظر من می‌تونه تأثیرگذار باشه این رابطه. اگر بخواهیم بعد منفی رو در نظر بگیرم می‌تونه مثل این باشه که شاید اون جوان شرایط سفر کردن و داشتن یک زندگی دیگه مثل زندگی ما که از نظر آنها زندگی بهتریه را نداشته باشن و همیشه به نظر من این حسرت می‌تونه توی دلشون باقی بمونه و شرایط زندگی که شاید از نظرشون سخته براشون سخت‌تر بشه. تأثیر مثبت هم می‌تونه داشته باشه. به نظرم باعث می‌شه به دید بازتری به دنیا داشته باشن. بیشتر ببینن و بشناسن و شاید دیدن آدم‌های آزادی شبیه ما بتونه کمکشون کنه که حرکت کننند و تلاش کننند برای رسیدن به آرزوهاشون (ک ۷). خیلی خوب. با چندتا جوان آشنا شدم. با هم صحبت کردیم. دور آتش نشستیم. از آداب و رسومشون پرسیدم و هنوز هم با هم در ارتباطیم. با خودشون که صحبت می‌کردم فهمیدم برای سفر رفتن خیلی انگیزه پیدا کردند و خودشون گفتن این تأثیر گردشگری بوده و حتی کوله خریدن بودن. خواه یا ناخواه گردشگرها روی مردم مقصد تأثیر گذارن. مثبت یا منفی. تو درک هم همین‌طور (ک ۱۰). خیلی گرم و صمیمی. گارد بازی داشتن. خوب ارتباط گرفتم. خوش مشرب بودن. تمایل زیادی به صحبت کردن داشتن. به مثال هست که می‌گه مرغ همسایه غازه. بالاخره می‌شه گفت به نظرم زندگی‌ها را مقایسه می‌کنند و فکر می‌کنند ما توی شهر زندگی بهتری از اون‌ها داریم و شاید حتی فکر کنن ممکنه به روزی بتونن شبیه ما شهرنشین‌ها زندگی کنن تا رفاه بیشتری داشته باشن. آره فکر می‌کنم که تأثیرگذار هستیم. (ک ۱۲). شخصی که بیشترین ارتباط رو باهاش گرفتم یکی از جوانان روستا بود. ارتباط نه خیلی عمیق بود و نه خیلی سطحی. اون‌ها توی جامعه بسته‌تری نسبت به ما زندگی می‌کنن. ما صرفاً می‌بینیم اونجا رو و برمی‌گردیم. اما قطعاً اون‌ها نسبت به ما کنجکاوای بیشتری دارن و فکر می‌کنم تأثیر هم می‌گیرند. نه زیاد ولی می‌گیرند (ک ۱۵).»

در بخش بعدی از کوله‌گردان خواسته شد اهمیت استفاده از محصولات و اقامتگاه‌های سازگار با اصول توسعه پایدار را ارزیابی کنند. ۱۰۰ درصد آن‌ها به اهمیت این پدیده اشاره کردند و آن را لازمه گردشگری پایدار عنوان کردند: «قطعاً مهمه. طبیعت روستا کمتر آسیب می‌بینه. روستایی‌ها راحت‌تر می‌پذیرن گردشگری

شاید کم. ۳۰ درصد. اما نسبت به گذشته بیشتر با غریبه‌ها ارتباط می‌گیرند. دانششون نسبت به گردشگری هم بالاتر رفته (خ۵). از نقطه‌نظر تأثیر کوله‌گردی بر جوانان روستا، خبرگان به تأثیرات مثبت و منفی این پدیده بر روی جوانان روستا باور دارند. برای مثال یکی از راهنمایان محلی گردشگری چابهار بیان می‌کند: «به‌طور کلی خیلی زیاده. کوله‌گردها نسبت به سایر گردشگران بیشتر با محلی‌ها و جوان‌ها صحبت می‌کنند. اگر اطلاعات مثبت داده بشه و صحبت‌ها آگاهانه باشه قطعاً تأثیر مثبت داره، اما اگر اطلاعات منفی باشه تأثیر هم منفی خواهد بود. برای مثال بحث‌های اعتقادی تأثیرات مخربی می‌تونه داشته باشه. یک تأثیر منفی رو اگه بخوام اشاره کنم، سیگاری شدن تعداد کمی از جوان‌های روستا تحت تأثیر کوله‌گردها و گردشگرهاست. اما به‌طور کل اگه بخوام بگم، تأثیر مثبت بوده. نگاه روستاییان و جوان‌ها نسبت به مسائل اجتماعی بازتر شده (خ۱).»

خبرگان دیگر نیز این‌طور توضیح دادند: «این مقوله کوله‌گردی برایشون خیلی جذابه. می‌تونه و ممکنه تأثیری روی استقلال دخترها بذاره که البته به نظر من همچین موضوعی یک تیغ دولبه است. به شرطی که نگاه جدیدی به زندگی رو برایشون به ارمغان بیره. اگر تفاوت‌ها را می‌بینند، فکر کنند و انتخاب کنند و یاد بگیرند. نه صرفاً تقلید (خ۲). روی انگیزه برای تحصیل، انگیزه برای سفر و کوله‌گرد شدن حتی، بی‌تأثیر نبودند. تأثیر منفی اما کم. ولی در درازمدت ممکنه بیشتر شاهد این اتفاق باشیم. البته مشکل فقط از طرف کوله‌گرد نیست. ما باید جوان‌ها رو آموزش بدیم. هیچ منشور اخلاقی برای خودمون نداریم. خودمون هم مقصریم اگر اتفاقی افتاد (خ۵).»

در سؤال بعد از خبرگان خواسته شد برخورد کوله‌گردان با آداب و رسوم محلی را ارزیابی کنند. ۱۰۰ درصد آن‌ها پاسخ دادند برخورد کوله‌گردان خوب، قابل قبول و محترمانه است. برای مثال: «خیلی خوب. حتی رفتن به مسجد و دیدن نماز جماعت برایشون جذابه. دوست دارن که ببینن و بدونن که پشت هر فرهنگ یا آدابی چه تاریخچه‌ای هست. برخوردشون خیلی خوبه. هیچ وقت در مورد مسائل فرهنگی و اجتماعی بلوچ‌ها «چرا»های منفی گونه نیابردن و حرف‌های منفی نزدن. می‌دونن که آداب و رسوم و اعتقادات این مردم قدیمیه و جزئی از فرهنگشونه (خ۱). کوله‌گردا معمولاً احترام میذارن به فرهنگ و جذابیت داره برایشون آداب و رسوم متفاوت. کوله‌گرد به‌عنوان بیننده دوست داره همه‌جا حضور داشته باشه. کنجکاوه که بدونه و خوب هم برخورد می‌کنه (خ۴).»

یکی از خبرگان نیز این‌طور توضیح داد: «اتفاق خوب توی بحث کوله‌گردی این بود که بالاخره شکل گرفت یک دهه پیش. توی چند سال اخیر روند صعودی خوبی به‌خاطر شبکه‌های اجتماعی پیدا کرده، اما نکته تلخ اینه که جوانان بدون اینکه بخوان آموزش ببینن یا در مورد این سبک سفر بخونن و بدونن یا فلسفه کوله‌گردی رو بدونن، فقط شروع کردن. کوله‌گردی مثل

رو. اگر اقامتگاه‌ها و محصولات براساس اصول توسعه پایدار باشه و با آن‌ها سازگار باشه، خوب گردشگری هم قطعاً می‌تونه تداوم بیشتری داشته باشه (ک۱). مسلماً باید محصولاتی باشند که واقعاً سازگار با محیط باشه. حتماً باید مدیریت و برنامه‌ریزی قوی داشته باشه. البته که ساخت و طراحی این محصولات و برنامه‌ریزی کردن روی این قسمت باید خیلی وسیع‌تر و مفصل‌تر از مرحله فروش و استفاده از نشون باشه. گردشگر و میزبان حتماً باید اعتماد کنند و مطمئن باشند که این محصول که ازش استفاده می‌کنند با طبیعت سازگار. از طرفی هم راجع به اقامتگاه خوب خیلی می‌تونه تأثیرگذار باشه هم شاید بتونه دید بهتری رو برای روستاییان به ارمغان بیاره نسبت به گردشگری و هم اینکه اگر متناسب با بافت روستا و با اقلیم روستا باشه گردشگر بیشتری رو جذب می‌کنه (ک۶). وقتی محصولات اقامتگاه سازگار با طبیعت باشه این باعث می‌شه که برای روستا مفیدتر باشه. پس دیدگاه روستاییان نسبت به گردشگری بهتر می‌شه، پس خدمات بهتری ارائه میدن و در نتیجه گردشگر بیشتری جذب می‌شه و گردشگری پایدار خواهد بود. در مورد محصولات هم می‌تونم بگم وقتی من از محصولات سازگار با طبیعت و محیط زیست استفاده کنم این می‌تونه روی خود روستا تأثیر بزاره و براش مفید باشه. و این چرخه مفیدبودن برای روستا و گردشگری پایدار تکرار می‌شه. خود گردشگر هم رضایت بیشتری از سفرش خواهد داشت (ک۱۲).»

• خبرگان و کارشناسان

از لحاظ تأثیرگذاری کوله‌گردان بر میزان سطح سواد و سطح دانش روستائیان نسبت به گردشگری، ۸۳ درصد خبرگان بیان کردند کوله‌گردان نقش مؤثری در بالا رفتن سطح دانش روستاییان نسبت به گردشگری ایفا کردند: «خیلی تأثیر داشته. تا قبل از این اتفاق حتی خیلی‌ها شاید نمی‌تونستن به زبان فارسی سلام و احوالپرسی کنند. زبان فارسیشون تقویت شده، سطح آگاهی روستائیشینان نسبت به گردشگری خیلی بالاتر رفته و البته مشتاق هم هستن که بدونن راجع بهش. به سطح سواد بچه‌ها بیشتر اهمیت میدن. قبل از این صرفاً می‌خواستند که پسرها کار کنن از یک سنی به بعد (خ۱). تأثیر زیاد قابل توجهی می‌شه گفت داشتن. درک از مرکزیت دور افتاده. حضور و مصاحبت با روستاییان به دلیل علاقه کوله‌گردها به بوم‌گردی و هم‌صحبتی باعث شده که تجربیات و صحبت‌ها انتقال پیدا کنه بین دو طرف. کوله‌گرد از تجربیاتش می‌گه و زاویه دید خوبی را به مردم منطقه نشون می‌ده. پس تصمیمات بهتری می‌گیرن برای رشد منطقه‌شون. دیدشون نسبت به گردشگری می‌شه گفت خوبه و بیشتر دارن راجع بهش یاد می‌گیرن (خ۳).»

از میان اما خبرگان ۳۳ درصد به نقش کوله‌گردی در افزایش سطح سواد باور نداشتند: «تأثیر زیادی نداشته. به‌صورت آکادمیک که هیچی. عامه مردم میدونن سطح دانش و سواد در حدی که بتونن یک سرویس خوب ارائه بدن کافیه (خ۴). توی سطح سواد نه.

می‌کنن. توی طبیعت و محل کمپشون راحتن اما تو روستا رعایت می‌کنن. سایر گردشگران ولی نه. کمتر به این قضایا اهمیت میدن (خ ۵).

در مبحث بعد، از خبرگان در مورد تغییر فرهنگ سنتی روستا تحت تأثیر کوله‌گردی سؤال پرسیده شد. ۶۷ درصد آن‌ها پاسخ دادند کوله‌گردی نمی‌تواند چنین اتفاقی را سبب شود. برای مثال یکی از ساکنین درک این‌طور توضیح می‌دهد: «نه. به نظر من تحت تأثیر کوله‌گرد فرهنگ در حال تغییر نیست. نه به خاطر کوله‌گرد بودنش به خاطر اینکه این فرهنگ، فرهنگ اصیل و قدیمیه. وقتی یک فرهنگ خیلی اصیل باشه و مردمانش خیلی بهش پایبند باشن کمتر چیزی می‌تونه بهش رخنه کنه و یا اینکه بتونه تغییرش بده. نه این اتفاق نیفتاده (خ ۵).

و یا: «نه. البته به خاطر این اتفاق و رواج گردشگری فکر روستاییان هم باز تر شده. ولی فرهنگ تغییری نکرده. فرهنگ اصلی و سنت اصلی همچنان سرجاش باقی مونده (خ ۱).

۳۳ درصد آن‌ها اما از تأثیر غیرمستقیم کوله‌گردی سخن گفتند: «بله. باز هم می‌گم به‌طور غیرمستقیم خیلی. وقتی کوله‌گردان یک مقصد رو معرفی می‌کنند، گردشگران دیگه به منطقه سرزیر می‌شن و ممکنه تهاجم و تغییر فرهنگی صورت بگیره. ولی خودشان به‌طور مستقیم روی این قضیه فکر نمی‌کنم تأثیر گذار باشن. چون با دانش سفر می‌کنن اکثرشون (خ ۲). نه مستقیم. تحت تأثیر سایر گردشگرها شاید شاهد ظهور فرهنگ‌های نو و اشتباه باشیم. مثل تکدی‌گری بچه‌ها (خ ۴).

جمع‌بندی یافته‌ها

همان‌گونه که نتایج حاصل از مرور پاسخ‌ها نشان می‌دهد، کوله‌گردی و کوله‌گردان به‌طور مستقیم و غیرمستقیم، اثرات مثبت و منفی اجتماعی- فرهنگی بر روستای درک دارند. از سوی دیگر، با استفاده از روش تحلیل مضمون، مقوله‌ها استخراج و نقشه‌تماتیک مربوطه ترسیم شد. کدهای استخراج‌شده در قالب مقوله‌هایی با هم ادغام شده و پس از آن، داده‌های مرتبط با هر مقوله جمع‌آوری شد؛ به‌عبارتی، مقوله‌ها شناسایی شد. پس از آن، نقشه‌تماتیک (مضمونی) تحلیل‌ها ترسیم شده و در مرحله بعد، هر مقوله با رجوع به داده‌های زیرمجموعه خود (زیرمقولات) تعریف و رابطه‌اش با سایر داده‌ها و مقوله‌ها، بیان شد. در این مرحله مقوله‌ها پیش‌فرض بوده و در مراحل بعد اصلاح و یا ادغام صورت گرفته است. تصویر ۱ نمونه‌ای از این کدها را برای «جنبه‌های مثبت در بُعد اجتماعی- فرهنگی» نشان می‌دهد.

بازنگری مقوله‌ها

در این مرحله ارتباط میان مقوله‌ها و کدهای استخراج‌شده بررسی و هر جا لازم بود مورد بازنگری قرار گرفت. بدین‌منظور دو موضع در نظر گرفته شد: نخست بازنگری کدهای استخراج‌شده برای بررسی

تور نیازی به جواز نداره و خیلی‌ها با عدم آگاهی می‌تونن این سبک سفر را انتخاب کنند. این نسل از کوله‌گردها تأثیرات منفی میدارن روی مقصد قطعاً. نمی‌دونن باید احترام بذارن، نوع پوشش، رفتار، هیچ‌کدوم از این‌ها رو ممکنه نسل جدید کوله‌گردها باهش آشنایی نداشته باشند. دقیق نمی‌شه گفت خوب بود یا بد، اما هم کوله‌گرد کاربرد هست هم کوله‌گرد ناشی. قسمت نگران‌کننده‌اش اینجاست که ممکنه احساسی و هیجانی برخورد کنن با این‌طور مسائل. خیلی زیاد شده و البته که رشد کوله‌گرد بی‌سواد و ناآشنا به اصول گردشگری هم داره روز به روز بیشتر می‌شه. به‌هر حال هر دو گروه رو داریم. هم کسانی که احترام می‌ذارن هم اون‌هایی که خوب برخورد نمی‌کنن (خ ۳).

مبحث بعدی در رابطه با نقش کوله‌گردی و کوله‌گردان در کمک به احیا و حفظ فرهنگ سنتی است. ۸۳ درصد خبرگان بر این باورند می‌توان به کمک کوله‌گردان این فرهنگ را حفظ کرد: «بله، می‌تونه کمک‌کننده باشه. خیلی زیاد. یک کوله‌گرد می‌تونه وارد جامعه بومی بشه. وارد خانواده بشه و وارد فرهنگ بشه. راجع به فرهنگ بپرسه. می‌تونه با بومیان صحبت کنه. بومی‌ها هم دوست دارن راجع به این مسائل صحبت کنن و توضیح بدن. حتی می‌تونه یک فرهنگ رو تغییر بده که این تغییر می‌تونه مثبت باشه. به‌طور مثال کوله‌گردها در مورد همه‌چیز سؤال می‌کنند بدون گارد مثبت یا منفی. با صحبت‌ها و سؤال‌هاشون در مورد ازدواج دخترها تو سن پایین، اون‌ها شاید بتونن این فرهنگ غلط رو تغییر بدن (خ ۱). بله. کوله‌گردها همان‌طور که گفتم خیلی کنجکاون. می‌پرسن و علاقه‌مندن راجع به سنت و فرهنگ اینجا بدونن. این می‌تونه تأثیرگذار باشه. می‌تونه کمک‌کننده باشه که حفظ بشه (خ ۵).

یکی از خبرگان اما نظر متفاوتی را ارائه داد: «نه تأثیری ندارن. هیچکس به نظرم تأثیرگذار نیست. چون فرهنگ بلوچ‌ها بسیار قوی و قدیمیه و بسیار بهش پایبندن. به این راحتی‌ها رو به زوال نمیره (خ ۶).

در سؤال بعد از خبرگان پرسیده شد که کوله‌گردان تا چه حد به ارزش‌ها و هنجارهای روستانشینان اهمیت می‌دهند. ۱۰۰ درصد آن‌ها بیان کردند کوله‌گردان کاملاً به هنجارها و ارزش‌ها اهمیت می‌دهند و پاسخ‌های قابل تأملی ارائه دادند: «کوله‌گرد واقعی اگر باشه خیلی زیاد. کوله‌گردی یک سبک زندگیه، قوانین خودش رو داره. فکر می‌کنم نسل‌های بعد کوله‌گردها خیلی کمتر اهمیت بدن به این قضیه. اما کوله‌گردهای قدیمی و الان بله به ارزش‌های روستاییان اهمیت می‌دن (خ ۲). به‌صورت کلی کوله‌گردها آداب میزبان و مهمان رو بلدن. می‌دونن که حتی اگر عقاید میزبان مخالف نظر اون‌ها باشه واکنشی نباید نشون بدن. اثر منفی هیچ‌وقت نمی‌ذارن (خ ۴). اهمیت میدن. براشون مهمه که ناراحتی ایجاد نشه یا برخلاف ارزش‌ها رفتار نکنن. پوشش‌شون هم توی روستا خوبه. قابل قبوله. کوله‌گردها پوشش‌شون رو رعایت

است. از سوی دیگر، تمامی مصاحبه‌ها توسط یک مصاحبه‌کننده انجام شده است که با توجه به نیمه‌ساختاریافته بودن پرسشنامه، این امر در افزایش اعتبار پژوهش بی‌تأثیر نخواهد بود. از سوی دیگر، با توجه به آنچه لینکلن و گوبا (Lincoln & Guba, 1985) بیان داشته‌اند، از آنجا که مراحل و جزئیات فرایند پژوهش حاضر به تفصیل بیان شده است، انتقال‌پذیری آن امکان‌پذیر است.

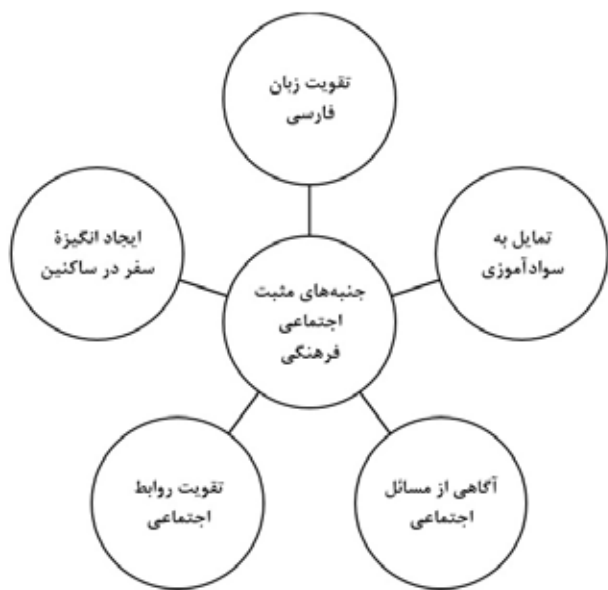
نتیجه‌گیری

کوله‌گردی به‌لحاظ تاریخی به سفرهای کم‌هزینه، مستقل، و بین‌المللی اطلاق می‌شود. از عواملی که به‌طور سنتی باعث تمایز کوله‌گردی از انواع دیگر گردشگری می‌شود استقلال این سبک از سفر، کم‌هزینه‌بودن آن، زمان طولانی سفر در مقابل تعطیلات مرسوم و علاقه به ملاقات و مرآوده با مردم بومی محلی در کنار دیدن مناظر است. در این پژوهش تأثیرات مثبت و منفی اجتماعی-فرهنگی کوله‌گردی در روستای درک مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های این پژوهش گویای این مسئله است که کوله‌گردان تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم اجتماعی-فرهنگی متعددی بر روستای درک دارند. یافته‌ها حاکی از آن است که کوله‌گردان نه‌تنها باعث شدند سطح دانش روستاییان نسبت به گردشگری افزایش یابد، بلکه حضور آن‌ها در میان روستاییان و علاقه به هم‌صحبتی با آنان در مورد آداب و رسوم مردم روستا و حتی شرکت در مراسم آن‌ها می‌تواند اسباب حفظ فرهنگ سنتی روستا را فراهم کند. با توجه به اظهارات پاسخ‌دهندگان می‌توان دریافت گرچه کوله‌گردان در طبیعت و محل کمپ با پوشش انتخابی خود به سر می‌برند، اما پوشش آن‌ها در محیط روستا و

و اطمینان از پیوستگی آن‌ها برای شکل‌دهی یک الگوی مشخص و دوم، بازنگری مقوله‌ها تا اگر لازم است کدها یا مقوله‌هایی اضافه یا حذف شود. تصویر ۲ نمونه‌ای از مقولات را برای «جنبه‌های مثبت در بُعد اقتصادی کوله‌گردی» نشان می‌دهد. در تصویر ۳ نیز نقشه تحلیل تماتیک نشان داده شده است.

انتقال‌پذیری و اعتبار‌پذیری پژوهش

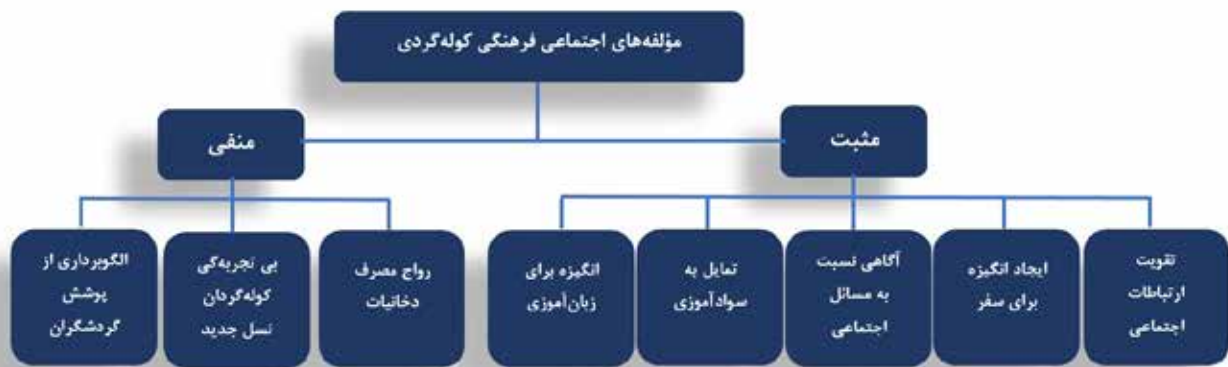
در پژوهش‌های کیفی، اعتبار و پایایی مانند روش‌های کمی، بر اصول مشخصی استوار نیست؛ البته، این به زیربنا و منطق درونی پژوهش کیفی و جنبه تفسیری و تأویلی آن برمی‌گردد؛ چنانکه حتی عده‌ای از محققان کیفی احراز اعتبار و پایایی را برای پژوهش کیفی به‌دلیل برداشت‌های متفاوت رفتارها و گفتارها از سوی مشاهده‌گران بی‌فایده می‌دانند، اما در مقابل، عده‌ای دیگر از پژوهشگران هم با توجه به ویژگی متمایز و متفاوت پژوهش کیفی از کمی به‌جای اعتبار و پایایی، به ابداع مفاهیمی نو همچون اعتبار‌پذیری (Credibility) و انتقال‌پذیری (Transferability) اقدام کرده‌اند (عباس‌زاده، ۱۳۹۱). اعتبار‌پذیری به اطمینان از صحت داده‌ها و تفسیر آن‌ها اشاره دارد. بدین‌منظور در انتخاب زمینه پژوهش، افرادی که مورد مصاحبه قرار می‌گیرند و همچنین رویکرد تحلیل داده‌ها باید دقت لازم به‌عمل آید. در پژوهش حاضر، شرکت‌کنندگان در مصاحبه مدیران، فعالان و کارشناسان حوزه مربوطه بوده‌اند که از دانش و تجربیات لازم و کافی در زمینه موردنظر برخوردار هستند. اختصاص زمان کافی و دقت در انجام فرایند مصاحبه‌ها، و نیز استفاده از راهبرد مرور همتا^۱ از جمله مواردی است که در افزایش اعتبار‌پذیری این پژوهش مؤثر بوده

تصویر ۲. نمونه‌ای از ترکیب کدها برای جنبه‌های مثبت اجتماعی-فرهنگی کوله‌گردی. مأخذ: نگارندگان.

تصویر ۱. نمونه‌ای از کدها برای جنبه‌های مثبت کوله‌گردی در بُعد اجتماعی-فرهنگی. مأخذ: نگارندگان.

تصویر ۳. نقشه تحلیل تماتیک. مأخذ: نگارندگان.

کوله‌گردها در کمک به پایداری و کنترل محیط جوامع محلی) همراستاست.

پیشنهادهات

در این بخش، پیشنهادهاتی مبتنی بر نتایج حاصل از پژوهش و مصاحبه‌های انجام‌شده، در راستای حداکثرسازی اثرات مثبت و به حداقل رساندن اثرات منفی پدیده کوله‌گردی ارائه می‌شود. - از آنجا که کوله‌گردی مستلزم تعامل بالا با جامعه میزبان در بافت‌های سنتی با درجه حساسیت فرهنگی بالاست، بنابراین پیشنهاد می‌شود برای آموزش نسل جدید کوله‌گردان، از سوی بخش متولی آموزش تولیدرها در وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، برنامه‌های آموزشی و آشناسازی برگزار شود تا با ارزش‌ها و آداب کوله‌گردی آشنایی بیشتری پیدا کنند.

- اجرای برنامه‌های آموزشی توسط دهیاری روستای درک در خصوص توانمندسازی زنان روستا در جهت توسعه صنایع دستی و تولیدات خانگی قابل عرضه به گردشگران. همچنین توانمندسازی زنان روستا به‌عنوان مربیان صنایع‌دستی به‌گونه‌ای که بتوانند هنرهای سنتی خود از جمله سوزن‌دوزی، حنابندی و تهیه غذاها و محصولات محلی را به گردشگران علاقه‌مند آموزش دهند.

محدودیت‌ها و پیشنهادهات برای پژوهش‌های آتی

پژوهش حاضر بر مبنای مصاحبه با ساکنین روستا، کوله‌گردان و خبرگان و کارشناسان فعال در حوزه گردشگری انجام پذیرفته است. ساکنین روستا به دلیل رغبت پایین و عدم همکاری به شرکت در مصاحبه، با نسبت کمتری مورد مصاحبه قرار گرفتند. اگرچه مصاحبه به‌طور حضوری و در روستای درک انجام شد. از سوی دیگر شیوع ویروس کرونا عوامل بالا را تشدید کرد. از این‌رو محققان آتی می‌توانند با برطرف ساختن این محدودیت، پژوهش‌های دقیق‌تری در آینده انجام دهند.

هنگام مقابله با روستاییان همراه با مراعات و احترام به فرهنگ جامعه میزبان است. پاسخ‌دهندگان همچنین بیان کردند که کوله‌گردان تأثیری بر کاهش مهاجرت روستاییان به شهر و مهاجرت معکوس ندارند. آن‌ها دلیل این امر را دوربودن روستا از شهر، فاصله زیاد روستاها از یکدیگر و دردسترس بودن شغل صیادی برای تمامی مردان روستا عنوان کردند. آن‌ها همچنین بر این باور هستند امنیت روستا تحت تأثیر کوله‌گردی به خطر نیفتاده است.

موضوع قابل تأمل دیگر چگونگی برخورد کوله‌گردان با هنجارها و ارزش‌های اجتماعی روستا و روستانشینان است. یافته‌ها نشان می‌دهد کوله‌گردان کاملاً به هنجارها و ارزش‌های اجتماعی روستانشینان احترام گذاشته و همچنین در برخورد با هنجارهایی که خلاف عقاید خودشان است واکنشی نشان نمی‌دهند. بر طبق نظرات خبرگان، کوله‌گردان با دانش قبلی سفر می‌کنند و با آداب مهمان و میزبان به‌طور کامل آشنایی دارند. در رابطه با ارتباط کوله‌گردان با جوانان روستا می‌توان دریافت گرچه کوله‌گردان رابطه بسیار خوبی با جوانان روستا دارند و تحت تأثیر کوله‌گردی و کوله‌گردان، سطح روابط اجتماعی مردم روستا و جوانان بالاتر رفته و انگیزه بیشتری برای درس خواندن و سفر رفتن پیدا کرده‌اند، در خلال اظهارات ساکنین روستا می‌توان به این مهم دست یافت که بزرگترین کمک قشر کوله‌گرد به روستای درک و استان سیستان و بلوچستان، سفرکردن به این منطقه و نشان‌دادن امنیت این استان به دیگر گردشگران است که تصویر اشتباه شکل گرفته در ذهنشان را کم‌رنگ و اسباب سفر توره‌های گردشگری و خانواده‌ها را به این استان فراهم آورده است.

در مجموع نتایج تحقیق حاضر با نتایج پژوهش‌های پیشین از جمله پیرس و همکاران (Pearc et al., 2009) (منفعت کوله‌گردان نسبت به سایر انواع گردشگران)، ویسر و بارکر (Visser & Barker, 2003) (توانایی بالقوه کوله‌گردان برای توسعه گردشگری) و وستر هانسن و مکبث (Westerhausen & Macbeth, 2010) (قدرت

پی‌نوشت‌ها

۱. نتایج و تحلیل‌ها جهت بررسی و بازنگری مجدد در اختیار نویسندگان همکار قرار گرفت تا بازنگری همه‌جانبه و تجزیه و تحلیلی بر یافته‌ها داشته و نکات لازم را با دیدی انتقادی و به‌عنوان داوران همتا، مطرح کنند.

فهرست منابع

- آزادی، سعید. (۱۳۹۱). تحلیل دیدگاه روستاییان نسبت به اثرات اجتماعی-اقتصادی و زیست‌محیطی گردشگری بر توسعه روستایی شهرستان دهلران. پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه.
- افراخته، حسن. (۱۳۷۸). جهانگردی در سیستان و بلوچستان. کشاورزی و صنعت، ۳(۳)، ۳۲.
- اردکانی، سعید. (۱۳۸۲). کاربرد مفاهیم چرخه عمر گردشگری و ظرفیت تحمل‌پذیری در توسعه گردشگری. مطالعات جهانگردی، ۲(۱)، ۴۹-۶۶.
- ایراندوست، حسن. (۱۳۹۵). تأثیر توسعه گردشگری روستایی بر توانمندسازی جامعه محلی (مطالعه موردی: دهستان لغور استان مازندران). پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد گردشگری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- باقری، الهام. (۱۳۹۵). فعالیت‌های گردشگری، اثرات فعالیت‌های گردشگری بر معیشت پایدار روستایی (مطالعه موردی: روستای لزور). پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد گردشگری، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران.
- بدری، سیدعلی؛ مطیعی لنگرودی، حسن؛ سلمانی، محمد و علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر. (۱۳۸۸). اثرات اقتصادی گردشگری بر نواحی روستایی (مطالعه موردی: نواحی روستایی بخش مرکزی نوشهر). جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۷(۱۲)، ۱۳-۳۵.
- بهرامی، رحمت‌الله. (۱۳۸۹). بررسی قابلیت‌ها و تنگناهای توسعه گردشگری روستایی در استان کردستان. چهارمین کنگره بین‌المللی جغرافیای دانان جهان اسلام، زاهدان، ایران.
- جمعه‌پور، محمود و احمدی، شکوفه. (۱۳۹۰). تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی (مطالعه موردی: روستای برغان ساوجبلاغ). پژوهش‌های روستایی، ۲(۵)، ۳۳-۶۲.
- خانی، فضیله؛ قاسمی و سمه جانی، ابوطالب و قنبری‌نسب، علی. (۱۳۸۸). بررسی اثرات گردشگری ساحلی با تکیه بر نظرسنجی از خانوارهای روستایی (مطالعه موردی: روستای چمخاله، شهرستان لنگرود). نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۴(۱)، ۵۱-۶۴.
- دیبایی، پرویز. (۱۳۷۱). شناخت جهانگردی. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- رضایی، پژمان. (۱۳۸۲). بررسی و مطالعه زمینه‌های گردشگری در نواحی روستایی استان چهارمحال بختیاری به‌منظور توسعه روستایی. پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
- رضوانی، محمدرضا. (۱۳۸۷). توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار. تهران: دانشگاه تهران.
- زیاری، کرامت‌الله؛ بشارتی، نیما و شعبانی کوچصفهانی، مرتضی. (۱۳۹۷). پیامدهای اجتماعی و فرهنگی ناشی از توسعه گردشگری (نمونه‌موردی: محور فومن-ماسوله). مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی، ۱(۱)، ۳۱-۴۲.
- زینلیان، مهدی. (۱۳۸۶). زمینه‌یابی توسعه گردشگری روستایی در شهرستان پاسارگاد. پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه رازی، کرمانشاه.
- سقایی، مهدی، جوانبخت قهفرخی، زهره و مافی، عزت‌الله. (۱۳۹۱). امکان‌سنجی
- گردشگری روستایی در خراسان شمالی (مطالعه موردی: منطقه اسفیدان). مطالعات اجتماعی گردشگری، ۱(۱)، ۵۱-۶۲.
- سلیمانی هارونی، خدیجه؛ خسروی‌پور، بهمن؛ برادران، مسعود و غنیان، منصور. (۱۳۸۹). نگرش ساکنان مناطق گردشگری روستایی نسبت به پیامدهای گردشگری روستایی. تحقیقات اجتماعی و توسعه کشاورزی ایران، ۲(۴۱-۲)، ۲۱۳-۲۱۸.
- شریف‌زاده، ابوالقاسم و مرادنژاد، همایون. (۱۳۸۱). توسعه پایدار و گردشگری روستایی. جهاد، ۲۵۰ و ۲۵۱، ۴۷-۶۱.
- عاشری، امامعلی و حیدری ثانی، هاجر. (۱۳۹۱). نقش گردشگری روستایی در توانمندسازی اقتصاد روستایی (مطالعه موردی: روستای خوشاکو ارومیه). نخستین همایش علمی-تخصصی توسعه روستایی و کشاورزی با تأکید بر تولید ملی، دانشگاه پیام نور پیرانشهر، ایران.
- عباس‌زاده، محمد. (۱۳۹۱). تأملی بر اعتبار و پایایی در تحقیقات کیفی. جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۳(۱)، ۱۹-۳۴.
- غفاری، سید رامین و ترکی هرچگانی، معصومه. (۱۳۸۸). نقش گردشگری در توسعه اقتصادی-اجتماعی مناطق روستایی استان چهارمحال بختیاری (مطالعه موردی: بخش سامان). روستا و توسعه، ۱۲(۲)، ۱۱۳-۱۲۶.
- فتاحی دارنی، مهدی؛ عمرانی، مقداد و نعمتی، پیمان. (۱۳۹۱). بررسی جاذبه‌ها و ظرفیت‌های گردشگری و مردم‌شناسی در توسعه پایدار (نمونه‌موردی: روستای کندوله از توابع استان کرمانشاه). اولین همایش ملی گردشگری و طبیعت‌گردی ایران زمین، همدان، ایران.
- قاسمی، ایرج. (۱۳۸۸). برنامه‌ریزی کالبدی حوزه‌های روستایی. تهران: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.
- قدیری معصوم، مجتبی؛ مطیعی لنگرودی، سیدحسن و مهریویا، حسن. (۱۳۹۲)، تبیین اثرات کالبدی گردشگری بر نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان بیرون بشم بخش کلاردشت). برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۵(۲)، ۳۳-۴۹.
- مشیکی، اصغر و ملک‌اخلاق، اسماعیل. (۱۳۸۲). طراحی الگوی سیاست‌گذاری در بازاریابی صنعت جهانگردی ایران. راهبردهای بازرگانی، ۲(۱)، ۶۵-۷۴.
- مقصدوی، طهماسب و لشکرآرا، فرهاد. (۱۳۸۳). توریسم، توسعه و روستا. جهاد، ۲۶۴(۲)، ۴۸-۵۵.
- مؤمنی‌راد، زهرا. (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر افزایش سفرهای کوله‌پشتی به ایران. پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد گردشگری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه علم و هنر یزد.
- مهدوی، مسعود؛ قدیری معصوم، مجتبی و قهرمانی، نسرین. (۱۳۸۷). اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظرسنجی از روستاییان. روستا و توسعه، ۱۱(۲)، ۳۹-۶۰.
- نیاری، مریم. (۱۳۹۳). بررسی اثرات اقتصادی-اجتماعی و کالبدی گردشگری بر توسعه روستایی (مطالعه موردی: روستای تازه‌کند سفلی شهرستان مراغه). پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، مؤسسه آموزش عالی عمران و توسعه همدان.
- وثوقی، لیلیا؛ خانی، فضیله؛ مطیعی لنگرودی، سیدحسن و رهنمایی، محمدتقی. (۱۳۹۰). ارزیابی نگرش جامعه روستایی به گردشگری بر مبنای مدل معادلات ساختاری (مطالعه موردی: منطقه کوهستانی رودبار قصران، شهرستان شمیران).

- Murphy, L. & Pearce, P. L. (1995). Young budget travelers: backpackers in Australia. *Annals of Tourism Research*, 22(4), 819-843.
- Muzaini, H. (2006). Bachpachking southeast Asia: Strategies of "looking local". *Annals of Tourism Research*, 33(1), 144-161.
- Nunnkoo, R. & Ramkisson, H. (2007). *Residents' perceptions of the socio-Cultural impact of tourism in Mauritius*. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 18(1), 138-145.
- Perdue, R.R., Long, P.T. & Allen, L. (1987). Rural resident tourism perceptions and attitudes. *Annals of Tourism Research*, 14(3), 420-429.
- Petrzalka, P., Krannich, R.S., Brehm, J. & Trentelman, C.K. (2005). Rural tourism and gendered nuances. *Annals of Tourism Research*, 32(4), 1121-1137.
- Ruhanen, L. (2010). *Working While Travelling: Tourism Development Opportunities for Agricultural Regions*. Brisbane, Australia: University of Queensland.
- Scheyvens, R. (2002). Backpacker tourism and third world development. *Annals of Tourism Research*, 29(1), 144-164.
- Sorensen, A. (1999). *Travelers in the Periphery. Backpackers and Other independent Multiple Destination tourists in Peripheral Areas*. Nexø: Research Center of Bornholm.
- Sudana, P., Darma Putra, I. N., Sunarta, I. N. & Acwin Dwijendra, N. K. (2020). Impact of Backpacker Tourists on the Social, Economic and Environmental Aspects in Ubud, Bali, Indonesia. *Journal of Social and Political Sciences*, 3(4), 940-944.
- Szabo, B. (2005). Rural Tourism as an Alternative Income Source for Rural Areas along the Hortobágy. *Jahrbuch der Österreichischen Gesellschaft für Agrarökonomie*, 12, 179-190.
- Teo, P. & Leong, S. (2006). A postcolonial analysis of backpacking. *Annals of Tourism Research*, 33(1), 109-131.
- Visser, G. & Barker, C. (2003). Backpacker tourism in South Africa: its role in an uneven tourism space economy. *Acta Academica*, 36(2), 97-143.
- Weaver, D. B. & Lawton, L. J. (2001). Resident perceptions in the urban-rural fringe. *Annals of Tourism Research*, 28, 439-458.
- Westerhausen, K. & Macbeth, J. (2003). Backpackers and empowered local communities: natural allies in the struggle for sustainability and local control?. *Tourism Geographies: An International Journal of Tourism Space, Place and Environment*, 5(1), 71-86.
- پژوهش‌های روستایی، ۲(۴)، ۶۳-۸۸.
- هاشمی، سید سعید و خسروی، زهره. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر احداث اقامتگاه سازگار با محیط زیست بر مشارکت و توانمندسازی جامعه محلی (مطالعه موردی: منطقه سیمین دشت). *میراث و گردشگری*، ۱(۱)، ۱۱۹-۱۳۸.
- Ahmed, I. & Jahan, N. (2013). Rural Tourism-Prospects in Rustic Bengal. *European Journal of Business and Management*, 5(16), 163-171.
- Allen, L.R., Long, P.T., Perdue, R.R. & Keiselbach, S. (1988). The Impact of Tourism Development on Residents' Perceptions of Community Life. *Journal of Travel Research*, 27(1), 16-21.
- Baltaci, F. & Cevirgen, A. (2020). The impacts of second home tourism on socio-cultural and economic life: The residents' perspectives. *Journal of the Geographical Institute Jovan Cvijic SASA*. 70(3), 273-288.
- Balezentis, T., Krisciukaitiene, I. & Garland, R. (2012). Rural tourism development in Lithuania (2003-2010) — A quantitative analysis. *Tourism Management Perspectives*, 2-3, 1-6.
- Byrd, E.T., Bosley, E. H. & Dronberger, M. G. (2009). Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural eastern North Carolina. *Tourism Management*, 30, 693-703.
- du Cros, H. (2012). *New models of travel behavior for independent Asian youth urban cultural tourists*. Technical Report, Report number: Asia Research Institute Working Paper Series 217.
- Gibbons, S. M. & Selvarajah, C. T. (1994). *A Study of the International Backpacker Visitor to New Zealand: Building a Profile to Assess Value and Impact*. Unpublished Report. Albany: Department of Management Systems, Massey University.
- Haigh, R. (1995). *Backpackers in Australia*. Occasional Paper No. 20. Canberra: Bureau of Tourism Research.
- Hampton, M. P. (1998). Backpacker Tourism and Economic Development. *Annals of Tourism Research*, 25(3), 639-660.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Liu, J. C. & Var, T. (1986). Resident attitudes toward tourism impacts in Hawaii. *Annals of Tourism Research*, 13, 193-214.
- Mathieson, A. & Wall, G. (1982). *Tourism: Economic, physical, and social impacts*. London, New York: Longman.
- Moaz, D. (2007). Backpacker's Motivation: The Role of Culture and Nationality. *Annals of Tourism Research*, 34(1), 122-140.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the authors with publication rights granted to Tourism of Culture journal. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نحوه ارجاع به این مقاله

عباسی، مطهره و نادعلی‌پور، زهرا. (۱۴۰۰). اثرات اجتماعی-فرهنگی کوله‌گردی در مناطق روستایی، با تأکید بر نگرش جامعه محلی (مطالعه موردی: روستای دَرک). *گردشگری فرهنگ*، ۲(۵)، ۶۱-۷۶.

DOI: 10.22034/toc.2021.285720.1048

URL: http://www.toc-sj.com/article_134112.html